

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА У СИСТЕМІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ»**

Студентки 2 курсу, 4-м групи,
спеціальності 072

«Фінанси, банківська справа та
страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»

Алексейчиної
Вікторії Іванівни

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Пасічний
Микола Дмитрович

Гарант освітньої програми
завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов Ігор Якович

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ	6
1.1. Сутність, функції та принципи податкової політики у системі макроекономічного регулювання	6
1.2. Досвід реалізації податкової політики у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою	12
РОЗДІЛ 2. ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ	19
2.1. Аналіз податкових надходжень державного бюджету	19
2.2. Роль місцевих податків та зборів в формуванні бюджетів територіальних громад	28
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	36
3.1. Основні напрями податкової політики	36
3.2. Шляхи оптимізації податкової системи України	43
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	65

ВСТУП

Діяльність держави у сфері перерозподілу фінансових ресурсів, використовуючи податки, реалізується через податкову політику. У вітчизняній науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення поняття та розуміння сутності державної податкової політики, про що свідчить різноманітність наукових підходів щодо тлумачення цієї категорії. Це зумовлено, насамперед, складністю та багатовекторністю змісту останньої. Складність вивчення категорії «державна податкова політика» полягає не тільки у різноплановості самого явища, а також й у тому, що воно об'єднує кілька самостійних категорій, зокрема «держава», «політика», «оподаткування», «податки», «податкова політика» та «податкова система».

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених з питань формування та реалізації податкової політики можна назвати праці О.Богачової, Дж.Б'юкенена, А.Вагнера, Дж.М.Кейнса, В.Лебедева, І.Озерова, А.Пігу, М.Порша, Д.Рікардо, П.Самуельсона, А.Сміта, М.Сперанського, Дж.Стігліца, В.Танзі.

Проблеми формування та реалізації податкової політики в Україні досліджувались у працях вітчизняних вчених: О.Барановського, С.Буковинського, О.Василика, В.Гейця, А.Єпіфанова, І.Луніної, А.Соколовської, В.Федосова, І. Чугунов, С.Юрія та інших.

Метою роботи є розкриття та оптимізація взаємозв'язку податкової політики та макроекономічного регулювання.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити сутність податкової політики у системі макроекономічного регулювання;
- розкрити функції та принципи податкової системи;
- узагальнити та систематизувати досвід формування та реалізації податкової політики у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою;

- здійснити аналіз податкових надходжень державного бюджету;
- визначити роль місцевих податків та зборів в формуванні бюджетів територіальних громад;
- визначити шляхи оптимізації податкової системи;
- обґрунтувати основні напрями податкової політики.

Об'єктом дослідження є податкова політика як інструмент впливу на макроекономічне регулювання.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування та реалізації податкової політики як складової системи макроекономічного регулювання.

Методи дослідження. З метою досягнення поставленої мети в дослідженні використано загальнонаукові і спеціальні методи пізнання явищ і процесів у сфері формування та реалізації податкової політики. Системний та структурний методи використано при розкритті сутності та ролі податкової політики як інструменту макроекономічного регулювання. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено зарубіжний досвід реалізації податкової політики. На основі системного підходу, синтезу, наукового абстрагування обґрунтовані пропозиції щодо напрямів податкової політики України.

Інформаційну базу дослідження становили нормативно-правове забезпечення формування та реалізації податкової політики, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної фіскальної служби України, Офісу великих платників податків, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення кваліфікаційного дослідження.

У першому розділі досліджено теоретичні засади формування та реалізації податкової політики. Розкрито сутність податкової політики у системі макроекономічного регулювання, розглянуто принципи податкової системи. Узагальнено досвід формування та реалізації податкової політики у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою.

У другому розділі розкрито особливості податкової системи України, її складові. Здійснено аналіз податкових надходжень державного бюджету. Проаналізовано роль місцевих податків та зборів в формуванні бюджетів територіальних громад.

У третьому розділі визначені основні напрями податкової політики України в межах стратегії розвитку країни. Охарактеризовано можливі напрями реформування податкової системи.

У висновках випускної кваліфікаційної роботи наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в кваліфікаційному дослідженні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність, функції та принципи податкової політики у системі макроекономічного регулювання

Термін "податкова політика" в останні десятиріччя досить активно застосовується представниками керівництва країни та органів виконавчої влади, політиками, світовою спільнотою тощо, що пояснюється особливою важливістю відносин, які складаються в процесі взаємодії держави та суспільства з приводу оподаткування. Податкова політика - дуже складне і багатогранне явище, а її результатами можуть стати як стримування та уповільнення економічного розвитку, так і стимулювання підприємницької активності й підвищення рівня суспільного добробуту.

У загальному можна сказати, що податкова політика - це діяльність уповноважених органів державної влади, яка реалізується через комплекс заходів у сфері оподаткування. Тому податкова політика як один з найважливіших інструментів державного регулювання має спрямовуватись на оптимальне поєднання приватних та державних інтересів за рахунок забезпечення адекватного управління процесом оподаткування.

Будучи складовою фіскальної політики, а в загальному й економічної, податкова політика включає в себе:

- концепцію державної діяльності в області оподаткування;
- податковий механізм;
- управління податковою системою країни.

В цілому визначення сутності податкової політики базується на загальному понятті "політика", яка передбачає:

1. Наукове обґрунтування концепції та формулювання стратегічної мети, визначення перспективних цілей та завдань з урахуванням потреб і інтересів людини.
2. Обґрунтування засобів і методів досягнення мети.
3. Ретельний підбір, підготовку і розстановку кадрів, які здатні реалізувати заплановану мету.

При формуванні податкової політики, уповноважені на це державні органи здатні за допомогою зміни форми оподаткування, податкових ставок, податкових пільг створювати сприятливі умови для розвитку стратегічних галузей економіки, стимулювати чи стримувати зовнішньоекономічну активність господарських суб'єктів, впливати на рівень грошових надходжень до бюджету. Тому виважена податкова політика має надзвичайне значення для економічного розвитку країни.

На думку вітчизняного науковця А. І. Крисоватого, сама по собі податкова політика не може бути поганою чи доброю. Вона повинна задовольняти інтереси всіх суб'єктів господарювання, одночасно забезпечуючи фінансовими ресурсами державу для виконання покладених на неї функцій, та максимально враховуючи інтереси платників податків.

Податкова політика - це діяльність держави у сфері запровадження, правового забезпечення та організації справляння податків та зборів, за допомогою чого здійснюється формування грошових ресурсів держави для ефективного виконання покладених на неї функцій.

Податкова політика проявляється у формах та методах мобілізації фінансових ресурсів та їх використанні відповідно до завдань та потреб

держави. Безпосередньо податкова політика справляє особливий вплив на підвищення реальних доходів населення, якості життя, соціально-економічного розвитку країни, створює низку умов, необхідних для забезпечення сприятливого інвестиційного та інноваційного клімату в державі, а також стимулювання підприємницької активності. Податкова політика вказує на низку зусиль, які прикладає держава в процесі регулювання соціально-економічних відносин. Тому сутність податкової політики виявляється в сукупності організаційно-правових та фінансово-економічних заходів держави у сфері регулювання податкових відносин, які спрямовані на мобілізацію та використання фінансових ресурсів в системі регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Податкова система як єдине ціле і кожен окремий податок мають низку функцій. Функції податкової системи є похідними від об'єктивних функцій податків. У податковій теорії однозначне визнання одержавши перш за все фінансова функція. З приводу інших функцій існують різні думки: від заперечення наявності будь-які інші функції, окрім фінансової і, в кращому випадку, контрольної, до надмірного збільшення їхньої кількості. Це пов'язано з тим, що в сучасному світі функції держави значно змінилися: крім традиційних суспільно - політичних функцій, що держава в тій чи іншій формі основні регулює соціально-економічні процеси. Найбільше визнання в цьому зв'язку одержали наступні функції податкової системи: вже відзначена фінансова, макроекономічна (регулююча), розподільча, соціальна, стимулююча, контрольна.

Фінансова функція полягає у забезпеченні доходів державної бюджетної системи та перебуває під особливим контролем і впливом держави, в центрі його фінансової політики. Переважаючий інтерес держави до реалізації фінансової функції природним чином проявляється у прагненні максимально збільшити податкові джерела, що може призвести до домінування фінансової

функції перед іншими функціями і завданнями податкової системи та податкової політики.

Регулююча функція податків і податкової політики полягає в регулюванні макроекономічних процесів, сукупного попиту і пропозиції, темпів зростання та зайнятості.

Розподільна функція податкової системи виявляється в взаємодії з цінами, доходами, відсотком, динамікою курсів акцій і т.п. Податки виступають важливим інструментом розподілу і перерозподілу національного доходу, доходів юридичних і фізичних осіб. Розподільна функція податків впливає на розподіл не тільки доходів, але і капіталів, інвестиційних ресурсів.

Контрольна функція податків виступає як свого роду захисної функції: вона забезпечує відтворення податкових відносин державам підприємств. Без контрольної функції інші функції податків нездійсненні або їх реалізація підринається у своїй основі. Контрольна функція податків, спираючись на правові механізми, ефективно може реалізовуватися тільки на основі підпорядкування силі державної влади і закону.

Механізм впливу податкової політики на обсяг сукупного попиту та доходів населення передбачає зниження рівня оподаткування у періоди економічного спаду та підвищення у періоди економічного зростання, тим самим здійснюючи відповідний вплив на обсяг сукупного попиту та доходів населення.

Податкове навантаження є одним з основних фінансово-бюджетних показників, який суттєво впливає як на дохідну частину бюджетів усіх рівнів, так і на економічні процеси держави та адміністративно-територіальних одиниць. Від оптимальності визначення величини зазначеного показника залежить обсяг фінансових ресурсів для виконання державою і органами місцевого самоврядування відповідних соціально-економічних функцій, а також темпи економічного зростання у державі та регіонах.

Важливо відмітити, що термін “податкове навантаження” в економічній

літературі з'являється практично одночасно з першими згадками та дослідженнями податків. Незважаючи на те, що питання оподаткування у XVI-XVII ст. не були виділені в самостійну галузь фінансової науки, у працях класиків політичної економії містяться положення щодо податкового навантаження, впливу податків на економічні процеси та добробут платників.

До принципів на яких ґрунтується податкове законодавство України належать:

- загальність оподаткування - кожна особа зобов'язана сплачувати податки та збори, платником яких вона є згідно з законодавством;
- рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації - забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу;
- невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;
- презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу;
- фіскальна достатність - встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями;
- соціальна справедливість - установлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;

- економічність оподаткування - установлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування;

- нейтральність оподаткування - установлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентноздатності платника податків;

- стабільність - зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року;

- рівномірність та зручність сплати - установлення строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками;

- єдиний підхід до встановлення податків та зборів - визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку.

Вирішення проблеми оптимального рівня оподаткування на даний час є одним з пріоритетних завдань бюджетно-податкової політики.

Сучасні податкові системи мають досить складну структуру, що поєднує різноманітні види податків, що дозволяють врахувати і майнове положення платників, і одержувані ними доходи. Розмаїття форм податків пов'язано з прагненням врахувати відмінності у платоспроможності платників податків, зробити оподаткування загалом психологічно легшим, відобразити розмаїтість форм доходів, впливати на споживання і нагромадження.

1.2. Досвід реалізації податкової політики у країнах з розвинуеною та трансформаційною економікою

У різних країнах світу податкові системи відрізняються за типом побудови, кількістю податків, ставками податкових платежів, методикою їхнього розрахунку, видом стягнення тощо. Але всі вони базуються на загальних принципах. Одним із основних є стабільність законодавчої бази. Вона не може бути незмінною протягом десятиліть, але принципові положення сплати податків не повинні змінюватись тривалий час. Наприклад, процедура введення нових податків та обов'язкових платежів у Великобританії надзвичайно складна і потребує спілкування з громадянами держави. Підвищення ставок податків має бути ретельно обґрунтованим і відбуватися тільки за форс-мажорних обставин, коли необхідно збільшити витрати бюджету.

У більшості країн світу перед платником податків не стоїть питання, платити чи не платити податки. Їх необхідно сплачувати згідно з чинним законодавством. Тому основним у податковому менеджменті є оптимізація податкових платежів певного підприємства відповідно до обставин, що склалися, та умов діяльності.

Для більшості країн сьогодні характерним є помірне податкове навантаження та проведення податкової політики спрямованої на забезпечення стабільного економічного зростання, створення сприятливого клімату для розвитку господарської діяльності та ефективного вирішення соціальних проблем в державі. Зокрема, в ЄС визначено такі цілі податкової політики:

- сприяння податкової політики ЄС досягненню цілей, що спрямовані на те, щоб економіка ЄС стала найбільш конкурентоспроможною, динамічною та інтелектуально орієнтованою економікою світу шляхом сталого економічного розвитку, створення кращих робочих місць та досягнення більшого рівня соціальної єдності;

- подальше підтримання ефективного розвитку внутрішнього ринку, як до, так й після можливого географічного розширення ЄС, отримуючи усі можливі вигоди від його функціонування;
- сприяння довгостроковому зменшенню загального рівня податкового навантаження в ЄС зі збереженням здорового балансу між зменшенням податків, інвестиціями у суспільний сектор економіки та підтримкою фіскальної консолідації країн;
- посилення в ЄС системи економічного, соціального (на випадок безробіття), медичного, страхового, інноваційного, споживчого захисту та підтримання якісної політики розвитку, екологічного захисту та енергозбереження;
- підтримка реформування Європейської моделі соціального розвитку [14, 27].

Характеризуючи оподаткування в ЄС, слід зазначити, що, з одного боку, податкові системи країн-учасниць зберігають свою цілісність і автономність, а з іншого – регулювання податкових відносин здійснюється і правом Європейського Співтовариства, і національним правом. Прийняті або запропоновані до розгляду Ради ЄС заходи у сфері податкової політики торкаються тільки принципів системи оподаткування і податкової бази. Розмір ставки, який є найбільш гнучким інструментом, визначає національна влада. А, отже, кожна держава має достатньо можливостей для автономного провадження заходів, спрямованих на протидію кризовим явищам. Країни не копіюють податкові системи один до одного, проте їх функціонування підпорядковане єдиним цілям, принципам та критеріям створення.

Разом з тим питома вага податків, зборів та обов'язкових платежів у ВВП багатьох країн є досить суттєвою. Так, від 40 до 50 % становить питома вага зазначених платежів у таких європейських країнах, як Італія, Австрія, Франція, Бельгія, Норвегія, Фінляндія, Нідерланди, Люксембург, Швеція, Данія. Використовуючи дані щодо сплати податків, зібрані з 183 країн порівнюємо

податкові системи у всьому світі, та їх вплив на бізнес. Як свідчать дані табл. 5, найвища питома вага податків у ВВП у скандинавських країнах, зокрема у Норвегії, Данії, Швеції. У них склалась достатньо раціональна й ефективна система розподілу і використання зібраних коштів на соціальні цілі [18].

У деяких країнах світу ставки податкових платежів досить високі (значно вищі за ті, що діють нині в Україні). У цьому разі підприємства, які існують в цих країнах, можуть ставити за мету реєстрацію у вільних економічних (або офшорних) зонах. Наприклад, якщо ставка оподаткування прибутку становить 45%, то в офшорній зоні вона дорівнює лише 1-2%. Держава створює такі умови оподаткування, що підприємства не зацікавлені у вивезенні свого капіталу з країни.

Важливе місце в різних країнах світу посідає принцип рівності всіх платників податків, незважаючи на форми власності, відомчу підпорядкованість, підтримку тих чи інших політичних сил, партій та рухів, регіональну належність тощо. Це ж стосується і надання різних пільг.

Основна увага в побудові податкових систем у різних країнах світу приділяється розвитку підприємницької діяльності та залученню інвестиційних коштів як вітчизняними, так і іноземними особами. Для цього в державі створюються умови для стимулювання цих видів діяльності. У більшості країн значні пільги надаються підприємствам, що експортують свою продукцію (при цьому слід зазначити, що більшість країн укладають між собою угоди про уникнення подвійного оподаткування).

Податкові системи розвинених країн світу надзвичайно гнучкі. Наприклад, у США та Великобританії платник податку може самостійно вибирати такий варіант оподаткування, приміром прибутковий податок з фізичних осіб, який для нього є найефективнішим. Це уможливорює зменшення кількості платників, які бажають перейти у тіньовий сектор економіки або ухиляються від сплати податків.

Наявність різноманітних варіантів розрахунку та сплати податків, а також різні пільги щодо них дають можливість підприємству при плануванні своєї податкової політики розробляти кілька варіантів і визначити можливу економію. Крім того, розробка податкової політики впливає і на визначення напрямку подальшої діяльності підприємства.

Важливе значення для формування податкової системи країни має її ефективність. Податок не повинен суттєво впливати на прийняття економічних рішень, але якщо це відбувається, то вплив має бути мінімальним. Більшість податкових систем світу побудовані таким чином, що не дозволяють вільно трактувати різні положення, з одного боку, платниками податків, а з другого — податковими органами. А це суттєво зменшує кількість спорів та суперечок між суб'єктами оподаткування і скарг у судах. Крім того, цей принцип повинен забезпечувати економію витрат на стягнення податків, тобто кошти, необхідні для функціонування податкової системи, повинні бути значно меншими, ніж кількість зібраних податкових платежів.

Значна увага в податкових системах різних країн світу приділяється розмежуванню рівнів компетенції при стягненні податкових платежів. Насамперед це стосується компетенції загальнодержавних та місцевих органів самоврядування. Так, у більшості країн світу досить чітко визначається кількість податків, які стягуються у державний, а які у місцевий бюджети. Як правило, сума податкових платежів, що надходять у місцеві бюджети, невелика, і їх не вистачає для покриття всіх витрат. Тому здебільшого місцеві бюджети одержують або допомогу із загальнодержавного бюджету, або частина зібраних податків переходить до місцевих бюджетів.

Податкове законодавство різних країн світу визначає дві категорії платників податків — резиденти та нерезиденти. До резидентів належать юридичні особи, які зареєстровані в цій країні, мають розрахунковий рахунок і здійснюють у ній свою основну господарську діяльність. Нерезиденти — це юридичні або фізичні особи, які не мають постійного місця проживання в цій

країні, але здійснюють тут свою господарсько-фінансову діяльність. Компанії-нерезиденти особливо розповсюджені в країнах Західної Європи, де відбувається постійне пересування капіталу з однієї країни в іншу, а також міграція населення.

Тому велике значення мають податкові системи, в яких приділяється значна увага нерезидентам, так як вони об'єктивно можуть підпадати під оподаткування одразу двох країн (і в своїй, і там, де здійснюють свою господарсько-фінансову діяльність). При створенні системи оподаткування для нерезидентів особлива увага приділяється міжнародним угодам з цього питання. Більшість податкових систем спрямовані на уникнення подвійного оподаткування, і стягнення податків відбувається за принципом національної незалежності платника податку.

Найвища частка податкових надходжень у ВВП характерна для шведського варіанта моделі функціональної соціалізації з властивим їй державним втручанням передусім не у виробництво, а у відносини розподілу, що зумовлює необхідність акумуляції в руках держави значної частки ВВП з її подальшим використанням на соціальні цілі.

Важливою характеристикою сучасних податкових систем розвинутих країн є їхня структура, дослідження якої почнемо з аналізу співвідношення прямих та непрямих податків. Це співвідношення має певні особливості в різних країнах. Так, у США, Японії, Канаді, Англії переважають прямі податки. У Франції – непрямі, 56,6%: податки на споживання, акцизи, внески підприємців у фонди соціального страхування. Німеччина, Італія мають досить урівноважену структуру податків (частка непрямих податків у Німеччині – 45,2%, в Італії – 48,9%).

Очевидним є зв'язок між співвідношенням прямих та непрямих податків і рівнем податкової культури. Адже саме податкова культура, що впливає на ефективність збирання податків, масштаби ухилення від сплати, разом з іншими чинниками створює сприятливі умови для підвищення ролі прямих податків.

Зміна співвідношення між прямими і непрямими податками на користь перших стала також наслідком зростання орієнтованості західних суспільств на соціальний компроміс, що зумовило підпорядкування податкових систем принципу соціальної справедливості.

Що ж до використання непрямих податків у сучасних розвинутих країнах, то вони зумовлені іншими причинами, зокрема, традиціями використання цих податків. Наприклад, у Німеччині, Франції непрямі податки традиційно відіграють значну роль. Однією з важливих причин розвитку непрямих податків в країнах ЄС стала, поряд з історичними традиціями, наполегливо впроваджувана політика уніфікації податкових систем країн співтовариства. Політика уніфікації була проголошена з самого початку інтеграційних процесів у Західній Європі. В наш час результатом цієї політики стало наближення методів вилучення непрямих податків, тоді як у сфері прямого оподаткування окремим країнам надається більша самостійність.

Значні масштаби непрямого оподаткування у Франції, Італії, Німеччині окрім вищезазначеної причини, зумовлені також особливостями соціально-економічної політики урядів цих країн, спрямованої, з одного боку на стимулювання за допомогою податків від господарської діяльності, що потребує застосування широкого спектра податкових пільг для корпорацій (тоді як, наприклад, у США податкова реформа 1986 р. скасувала більшість пільг), які зменшують надходження від податку на прибутки до бюджету (в Німеччині частка цього податку – 4,7%, у Франції – 5,4%).

На сьогодні ПДВ є основним непрямим податком у державах — членах ЄС. Крім того, фінансові надходження від ПДВ становлять одне з основних джерел формування бюджету ЄС. ПДВ є достатньо ефективним не лише з точки зору значущості для системи державних фінансів, а також з огляду на існуючі тенденції зростання масштабів глобалізації, міжнародної торгівлі, поглиблення економічної інтеграції різних країн.

Насамперед переваги ПДВ поряд з іншими типами податку з обороту є очевидними зі зростанням транскордонної торгівлі у Західній Європі. Так як в транскордонній торгівлі податок на споживання передбачає оподаткування імпорту, тоді як за експорту податок, сплачений експортером постачальникам, по- винен відшкодовуватися. Однак це є практично неможливо за більшості систем непрямого оподаткування, оскільки вимагає точного визначення податкової складової вартості, що підлягає відшкодуванню, що дуже ускладняється у зв'язку з ефектом каскаду. Разом з цим, стосовно ПДВ ці проблеми не вини- кають, оскільки на будь-якій ланці ланцюгу операцій, внаслідок яких товар надходить від виробника до кінцевого споживача, можна точно визначити податкову складову в ціні товару.

На думку багатьох економістів Західної Європи, податкова система оптимальна, якщо наслідують такі принципи:

- а) витрати держави на утримання податкової системи та витрати платника, пов'язані з процедурою сплати, повинні бути максимально низькими;
- б) податковий тягар не можна доводити до такого рівня, коли він починає зменшувати економічну активність платника;
- в) оподаткування не повинно бути перешкодою ні для внутрішньої раціональної організації виробництва, ні для його зовнішньої раціональної орієнтації на структуру попиту споживачів;
- г) процес отримання податків треба організувати таким чином, аби він більшою мірою завдяки накопиченню фінансових ресурсів сприяв реалізації політики кон'юнктури та зайнятості;
- д) цей процес повинен впливати на розподіл доходів у напрямку забезпечення більшої справедливості;
- е) при визначенні податкової платоспроможності приватних осіб слід вимагати надання лише мінімуму даних, які торкаються особистого життя громадян.

РОЗДІЛ 2. ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ

2.1. Аналіз податкових надходжень державного бюджету

Податкова політика, є одним із конкретних напрямів державної політики, яка проводиться органами держави, наділеними спеціальною компетенцією у одній із сфер суспільного життя – сфері оподаткування. Спроба законодавчо визначити поняття податкової політики не стала основою для однозначного його розуміння і трактування науковцями. Відповідно до ст. 10 Господарського кодексу України, податкова політика – спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при оподаткуванні їх доходів.

У 2016 році до державного бюджету надійшло 503,9 млрд.грн. податкових надходжень, що на 94,5 млрд грн, або на 23,1 %, більше відповідного показника минулого року. Вперше за останні 3 роки позитивну динаміку продемонстрував податок на прибуток підприємств. Так, до державного бюджету надійшло 54,3 млрд грн останнього, що на 19,6 млрд грн, або на 56,3 %, більше, ніж попереднього року. Річний плановий показник перевиконано на 11,9 %, або на 5,8 млрд грн.

Податкові надходження складають близько 75-80% доходів Державного бюджету протягом останніх років. Так, у 2014 році податкові надходження склали 78,9% доходів бюджету, що становить 280178млн. грн., у 2015 році цей показник становив 77,0%, тобто 409418 млн. грн., а у 2016 році – 82,3%, тобто 503879 млн. грн. Ці показники свідчать про те, що роль податкових платежів дуже велика, оскільки ефективність виконання державою своїх функцій та добробут суспільства в цілому залежить від кількості сплачених податків. З

розрахунків очевидно, що відбувається ріст частки податкових надходжень у бюджеті країни.

Щомісячна динаміка надходжень податку на прибуток підприємств відрізняється від тенденцій трьох попередніх років. Це пов'язано з остаточною відмовою від застосування авансового механізму сплати податку, за яким розмір податкового зобов'язання визначається з огляду на результати. Попереднього року і сплачується рівними частками протягом року на місячній основі, а остаточний перерахунок відбувається у березні. Перехід на квартальну сплату податку передбачає суттєве збільшення обсягів надходжень у «звітні» місяці: у березні, травні, серпні та листопаді.

Якщо розглядати надходження податку в розрізі його окремих складових, то помітно, що приріст відбувся в усіх секторах. Найбільше зростання обсягів надходжень продемонстрували приватні підприємства (12,0 млрд грн, або 61,5 %), при тому, що в попередньому році саме цей сектор найсуттєвіше скоротив відрахування. Підприємства державного сектору, а також фінансові організації (банки та страхові компанії) збільшили сплату податку більш ніж удвічі (рис. 2.1).

Іншим податком на доходи, що зараховується до державного бюджету, був податок на доходи фізичних осіб, його надходження за результатами року становили 59,8 млрд грн, що на 14,7 млрд грн, або на 32,7 %, більше, ніж у попередньому році. Рівень виконання бюджету за цією статтею становить 106,6 %.

Найбільшою складовою аналізованого податку (33,0 млрд грн) є податок на доходи у вигляді заробітної плати, що становить майже 2/3 всіх надходжень. П'ята частина надходить до державного бюджету у вигляді військового збору (11,5 млрд грн), введеного у 2014 році як тимчасовий засіб наповнення бюджету у надзвичайних умовах. Крім того, суттєву частку складають надходження від оподаткування процентів (7,6 млрд грн). Порівняно з

попереднім роком структура податку на доходи фізичних осіб практично не змінилась

У 2016 році до державного бюджету надійшло 226,5 млрд.грн. податку на додану вартість, що на 48,1 млрд. грн, або на 26,9 %, більше відповідного показника попереднього року. Збільшення відбулося за всіма складовими податку: з вироблених в Україні товарів – на 31,4 млрд грн, або на 29,1 %, із ввезених на територію України товарів – на 42,7 млрд грн, або на 30,8 %. Збільшився проти попереднього року також обсяг відшкодованого податку з бюджету – на 26,0 млрд грн, або на 38,0 %.

Майже вдвічі зріс показник середньомісячного обсягу відшкодування – з 5,7 млрд. грн. у 2015 році до 10,5 млрд. грн. у 2016 році. Втім, у червні 2016 року відбулося фактичне припинення відшкодування ПДВ: протягом цього місяця зазначений показник становив всього 0,1 млрд. грн. проти 7,2 млрд. грн. у середньому за попередні п'ять місяців. Причиною цього стало проведення документальних перевірок сільськогосподарських підприємств через підозру у махінаціях з відшкодуванням ПДВ. У наступному ж місяці, коли були здійснені затримані відшкодування, відбулося скорочення загального обсягу надходжень ПДВ до бюджету. Ця ситуація вкотре засвідчила серйозність проблеми справляння податку на додану вартість в Україні.

До державного бюджету надійшло 20,4 млрд. грн. податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції, що на 19,9 млрд. грн., або майже вдвічі, менше відповідного показника минулого року. З огляду на те, що обсяги імпорту у 2016 році порівняно з попереднім роком практично не змінилися, причиною різкого скорочення надходжень мита стала лібералізація значної кількості ставок ввізного мита для товарів походженням із Європейського Союзу.

Відповідно, найсуттєвіше зменшення було зафіксовано щодо надходжень ввізного мита (за винятком ввізного мита на нафтопродукти, транспортні засоби та шини до них), яке скоротилося на 22,1 млрд. грн., або майже в 2,5

рази. Водночас у частині ввізного мита на нафтопродукти було зафіксовано подвійне зростання обсягів надходжень.

Через це порівняно з аналогічним періодом попереднього року структура податків на міжнародну торгівлю зазнала певних. Зокрема, відбулися такі зміни:

- частка надходжень ввізного мита (без нафтопродуктів) зменшилася на 16,7 в. п.;
- частка надходжень вивізного мита збільшилася на 0,7 в. п.;
- частка ввізного мита на нафтопродукти, транспортні засоби та шини до них збільшилася на 16,0 в. п.

До факторів, що впливають на обсяг податкових надходжень до бюджету, відносять макроекономічні чинники, які змінюються з кожним роком: розмір ВВП, структура платіжного балансу, законодавча база. Крім цього, на обсяг податкових надходжень до бюджету впливають і мікроекономічні чинники: вибір підприємствами виду свого оподаткування, наявність у підприємств податкових пільг, рівень прибутковості суб'єктів господарювання, розмір їх валового доходу, витрати на оплату праці в структурі собівартості продукції підприємства, середньооблікова чисельність працюючих, ефективність податкового менеджменту підприємств тощо.

Податкові доходи бюджету визначаються також і суттю податкової політики, яку проводить держава на конкретному етапі її розвитку, адже податки є фактором впливу на економічну діяльність підприємств, держави, вони можуть змінювати структуру діяльності окремих підприємств, структуру галузей економіки, структуру національної економіки загалом. Зокрема податки можуть бути застосовані для вирівнювання доходів громадян та забезпечення певного рівня соціальної рівності, сприяти створенню нових робочих місць через надання преференцій розвитку малого бізнесу та індивідуального

підприємництва, бути інструментом стримування інфляції, а також бути регулятором експортно-імпортних операцій.

Продовжуються позитивні тенденції розвитку національної економіки внаслідок: продовження впровадження економічних реформ; створення умов та додаткових стимулів для економічного зростання, підвищення технологічного рівня виробничого потенціалу розвитку; активізації виробництва з боку внутрішньо орієнтованих галузей, а також зменшення податкового навантаження на бізнес; зростання внутрішнього попиту, розширення та пожвавлення внутрішнього ринку; створення умов для нової якості нарощування потенціалу в аграрному секторі економіки; поліпшення інвестиційного клімату, створення сприятливих умов для розвитку інновацій; підвищення ефективності використання виробничих та фінансових ресурсів, що дозволить покращити показники собівартості продукції; стабілізації діяльності банківської системи, відновлення кредитних потоків в усі сектори економіки країни; зменшення податкового тиску на платників за рахунок зниження ставки податку на прибуток, що буде сприяти легалізації економіки.

Найбільшими статтями доходів у 2017 році, як і в попередні роки, будуть: податок на додану вартість з імпортних та українських товарів, робіт і послуг, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток, рента за користування надрами та акцизи з нафтопродуктів, алкоголю і цигарок.

Так, з ввезених на територію України товарів в 2017 році планується отримати 212,7 млрд. грн., що на 41,5 млрд. грн. більше, ніж було закладено в бюджеті на 2016 рік. ПДВ з імпорту - найбільша стаття доходів у бюджеті.

З вироблених товарів, робіт і послуг в Україні планується зібрати 80,3 млрд. грн. ПДВ - на 19 млрд. грн. більше, порівняно з бюджетом 2016 року.

Зростуть доходи від вироблених в Україні і імпортованих підакцизних товарів. Як відомо, в 2017 році значно зросли акцизи на цигарки та алкоголь.

Від продажу підакцизних товарів, вироблених в Україні (алкоголь, цигарки, нафтопродукти) в цьому році заплановано зібрати 71,5 млрд. грн., що на 19 млрд. грн. більше, ніж в 2016 році. Від імпортованих підакцизних товарів – 41,7 млрд. грн., що на 12,6 млрд. грн. більше, ніж минулого року.

Податку на доходи фізичних осіб планується зібрати 68,7 млрд. грн., податку на прибуток підприємств – 58 млрд. грн. Це відповідно на 12,5 млрд. грн. і 9,3 млрд. грн. більше від запланованих надходжень в 2016 році.

В той же час, надходження ренти за користування корисними копалинами зменшиться на 14,4 млрд. грн. Так на 9,6 млрд. грн. менше бюджет 2017 року отримає від ренти на видобування природного газу. Надходження ренти на видобування нафти впаде на 4,1 млрд. грн., газового конденсату – на 0,4 млрд. грн.

Падіння надходжень від ренти на видобування газу та конденсату станеться через планове зменшення ренти для державної газовидобувної компанії "Укргазвидобування". З 1 січня 2017 року рента буде понижена з 50% до загального рівня - 29% з покладів до 5 км та 14% з покладів глибиною більше 5 км.

Головним наповнювачем бюджету в розділі неподаткових надходжень в 2017 році буде Національний банк, який зобов'язали перерахувати не менше 45 млрд. грн. Це на 7 млрд. грн. більше, ніж НБУ перерахував в 2016 році.

Крім того, 20,5 млрд. грн. має надійти від бюджетних та комунальних підприємств. В цю суму входить частина прибутку таких підприємств та дивіденди на акції, що належать державі. Минулого року план по надходженню від прибутку і дивідендів був на 7,4 млрд. грн. меншим.

Власні надходження бюджетних установ становитимуть 22,3 млрд. грн., що на 3,3 млрд. грн. більше ніж в 2016 році.

Ще 7 млрд. грн. становитимуть надходження до бюджету від наданих адміністративних послуг, судового збору та від оренди держмайна.

В той же час різко зменшиться допомога Україні від країн Європейського союзу, урядів інших держав та міжнародних фінансових організацій. В бюджеті - 2016 така допомога була запланована на рівні 5,5 млрд. грн., а в бюджеті 2017 року – лише 1,8 млрд. грн.

Надходження до фонду забезпечення оборони і безпеки держави в 2017 році на 3,8 млрд. грн. більше від аналогічних планів 2016 року.

Наповнити цей фонд мають конфіскованими коштами та коштами, отриманими від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду за вчинення корупційного правопорушення.

В цілому доходи державного бюджету 2017 року зростуть на 119 млрд. грн. - до 727 млрд. грн.

Для забезпечення ефективності системи доходів бюджету дедалі очевиднішою стає необхідність науково обгрунтованої концепції доходів. На нашу думку, ця концепція має враховувати умови економіки перехідного періоду, особливості й наслідки системи державного регулювання економічних і соціальних процесів, які були в минулому, та прогресивний зарубіжний досвід [77].

Основним положенням, що має визначати структуру доходів бюджетів, є наявна система витрат держави на економічні й соціальні потреби, визначена законодавством. Без докорінної зміни складу й структури витрат держави не можна вдосконалити систему доходів бюджетів.

Зміна бюджетних витрат держави в напрямі їх скорочення неможлива без значного збільшення фонду оплати праці, бо частина благ і послуг, що надаються за рахунок бюджету, мають задовольнятися за рахунок власних коштів населення. Тобто умовою зменшення податкового навантаження на виробника є зростання заробітної плати працівників. Мається на увазі, що кошти, які вивільнятимуться на підприємствах у результаті скорочення податків, мають значною мірою спрямовуватися на забезпечення зростання

оплати праці. Зростання оплати праці підвищуватиме суспільний добробут і суспільний попит, а попит, у свою чергу, стимулюватиме виробництво.

Імовірно помилковим є твердження, що вивільнення фінансових ресурсів у результаті скорочення податків необхідне для інвестицій. Вивільнені кошти потрібні насамперед для збільшення фонду оплати праці, що завдяки підвищенню попиту стимулюватиме виробництво.

Слід ураховувати й те, що збільшення фонду оплати праці, з одного боку, зумовлює зростання надходжень до бюджету у формі податку на доходи громадян, а з другого - дає змогу скоротити бюджетні витрати на деякі соціальні потреби, які громадяни можуть оплачувати за рахунок власних коштів. Вищезазначене є однією з основних засад податкової реформи, внаслідок якої податкова система може бути побудована на загальновідомих, підтверджених світовою практикою принципах.

Для задоволення передбачених чинним законодавством соціальних потреб та потреб розвитку економіки за допомогою системи доходів треба перерозподіляти 30-35 відсотків від валового внутрішнього продукту.

Удосконалення системи доходів має відбуватися поетапно, шляхом еволюційних перетворень. Основними відправними положеннями для цього мають бути:

- науково обґрунтована державна політика доходів, законодавче закріплення якої має бути відображене в Податковому кодексі;
- система оподаткування має бути складовою державного механізму регулювання розвитку певних галузей економіки. Необхідно посилити податкові методи регулювання темпів і пропорцій розвитку економіки. Держава повинна мати змогу впливати на всі складові процесу виробництва - оплату праці, виробничі основні й оборотні фонди, рівень прибутковості;
- зміни в системі оподаткування мають здійснюватися одночасно з реформуванням системи оплати праці, пенсійного забезпечення, вдосконаленням соціальної сфери.

Удосконалення системи доходів бюджетів має супроводжуватися ефективними структурними заходами, спрямованими на досягнення необхідної результативності політики доходів [67-68]. До них належать:

- вилучення негрошових розрахунків та будь-яких форм взаємозаліків з практики виконання бюджетів усіх рівнів;
- заборона реструктуризації або списання заборгованості (недоплати) суб'єктів господарювання за податками, зборами (обов'язковими платежами), а також встановлення мораторію на надання пільг в оподаткуванні;
- реструктуризація та списання зобов'язань держави у відшкодуванні податку на додану вартість з урахуванням обсягів уже проведеної реструктуризації та списання заборгованості відповідних платників перед бюджетом;
- зменшення обсягу простроченої заборгованості (недоплати) з податкових платежів до бюджетів усіх рівнів за рахунок суттєвого поліпшення стану збирання податків і неподаткових надходжень на основі застосування сучасних технологій адміністрування;
- розширення неподаткових форм і методів мобілізації доходів бюджетів і збільшення цих доходів за рахунок оренди державного майна, дивідендів від частки державної власності в акціонерних підприємствах, продажу державного майна;
- чітке розмежування доходів, що зараховуються до державного і місцевих бюджетів, розширення прав органів місцевого самоврядування у сфері мобілізації доходів бюджетів.

2.2. Роль місцевих податків та зборів в формуванні бюджетів територіальних громад

Ефективна та дієва система місцевого самоврядування є важливим елементом функціонування демократичної держави. Для забезпечення виконання своїх функцій, створення належного життєвого середовища для населення громади органи місцевого самоврядування повинні мати у своєму розпорядженні достатні фінансові ресурси, основу яких складають кошти відповідних бюджетів. Одним із важливих джерел доходів бюджетів органів місцевого самоврядування є місцеві податки і збори. Статтею 143 Конституції України визначено, що органи місцевого самоврядування встановлюють місцеві податки та збори. В Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначено, що місцеві бюджети мають бути достатніми щодо здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень для забезпечення мешканців відповідних громад якісними публічними послугами. Підвищення ролі місцевих податків і зборів та збільшення їх частки у власних доходах місцевих бюджетів є одним із головних завдань фінансово-бюджетної політики держави. Статтею 10 Податкового кодексу України встановлено перелік місцевих податків та зборів, виходячи з якого, кожна сільська, селищна чи міська рада приймає рішення щодо встановлення на своїй території тих чи інших місцевих податків та зборів. До місцевих податків належать: податок на майно (який складається із плати за землю, податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки, транспортного податку); єдиний податок. До місцевих зборів належать: збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір. Місцеві ради обов'язково установлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю). Місцеві ради в межах повноважень, визначених Податковим кодексом, вирішують питання відповідно до вимог, визначених Кодексом щодо встановлення податку на майно (в частині податку

на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору. Установлення місцевих податків та зборів, не передбачених Податковим кодексом, в Україні забороняється. Зарахування місцевих податків та зборів до бюджетів місцевого самоврядування здійснюється відповідно до статті 64 Бюджетного кодексу України. Реформа територіальної організації влади, яка сьогодні втілюється в Україні, має на меті побудову нової моделі управління суспільством на основі створення фінансово самодостатніх громад. Починаючи з 2014 року Урядові ініціативи в цьому напрямку дали змогу відчутно покращити фінансову спроможність місцевих бюджетів. Одним із підтвердженням цього є зростання частки власних доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України з 17% у 2015 році до 22% за підсумками 2017 року.

Враховуючи внесені зміни до податкового та бюджетного законодавства, зацікавленість та безпосередній вплив органів місцевого самоврядування на запровадження та мобілізацію надходжень від місцевих податків і зборів, можна чітко прослідкувати динаміку зростання їх питомої ваги в доходах місцевих бюджетів України (без трансфертів). Зважаючи на покращання стану мобілізації надходжень та зміну структури місцевих податків і зборів їх частка у доходах місцевих бюджетів значно зросла впродовж останніх років. Якщо протягом 2007-2010 роках їх частка складала лише 1,1%-1,4%, то починаючи з 2011 року і до 2014 року вона зросла до 8,8%, а в 2017 році вже становила – 24,7%. Найбільшу питому вагу у структурі місцевих податків і зборів займають надходження від плати за землю (50%) та єдиного податку (понад 44%).

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності – особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності

Платники єдиного податку звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з таких податків і зборів: податку на прибуток

підприємств податку на доходи фізичних осіб (у частині доходів отриманих, як платник єдиного податку) податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України (крім платників 3 групи, що обрали ставку оподаткування у розмірі 3% доходу) земельного податку, крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються платниками єдиного податку першої-третьої груп для провадження господарської діяльності та платниками єдиного податку четвертої групи для ведення сільськогосподарського товаровиробництва рентної плати за спеціальне використання води платниками єдиного податку четвертої групи

Фіксовані ставки єдиного податку встановлюються сільськими, селищними та міськими радами для фізичних осіб - підприємців, які здійснюють господарську діяльність, залежно від виду господарської діяльності

Місцеві податки та збори є одним із дієвих механізмів формування ресурсного потенціалу органів місцевого самоврядування та джерелом соціального та економічного розвитку територій громад. Оскільки запровадження місцевих податків і зборів та встановлення розміру їх ставок (в межах повноважень, визначених Податковим кодексом) належить виключно до компетенції органів місцевого самоврядування, вони мають реальні можливості впливати на обсяги надходжень зазначених платежів до відповідних бюджетів. Відповідно, формування значної частини власних доходів місцевих бюджетів знаходиться у прямій залежності від того, наскільки ефективно органи місцевого самоврядування зможуть організувати весь комплекс робіт по запровадженню та мобілізації місцевих податків і зборів. Підвищення ролі місцевих податків і зборів та збільшення їх частки у власних доходах місцевих бюджетів є одним із пріоритетних завдань для органів місцевого самоврядування. Це, в свою чергу, сприятиме посиленню фінансової стійкості та самостійності місцевих бюджетів, ефективності використання наявного

фіскального потенціалу відповідних територій і, як наслідок, покращання рівня та якості послуг, що надаються жителям громад.

Однією з найбільш визначальних реформ з часів української незалежності є децентралізація владних та фінансових повноважень держави. У рамках цієї реформи в Україні набирає обертів процес об'єднання територіальних громад (далі – ОТГ). На сьогодні в Україні їх створено 705, зокрема 12 – у Харківській області. Успішність функціонування ОТГ суттєво залежить від їхньої фінансової спроможності, що визначається перш за все податковою базою території. Разом із тим стан наповнення дохідної частини місцевих бюджетів є не лише наслідком впливу чинного законодавства, але й великою мірою залежить від активної позиції представників місцевої управлінської еліти. Саме бюджет є основним інструментом, за допомогою якого територіальні громади здійснюють свої функції. Тому питанням і проблемам, що стосуються формування дохідної частини бюджетів місцевого самоврядування, пошуку і реалізації резервів їхнього наповнення, розширенню бази оподаткування необхідно приділяти велику увагу. Від початку впровадження в Україні реформи децентралізації суттєво змінилася філософія формування та використання фінансових ресурсів місцевого самоврядування, практичні механізми їхньої реалізації також зазнали відчутних змін. Сучасні процеси розбудови системи місцевих бюджетів, Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку Теорія та практика державного управління 1(60)/2018 фінансові аспекти об'єднання територіальних громад досліджують Ю. Га нушак, Я. Казюк, Г. Маркович, Н. Наталенко, Т. Станкус, О. Сунцова, та ін. Питання зміцнення податкової спроможності місцевих бюджетів, розвиток системи місцевих податків і зборів є предметом наукових розвідок таких науковців: Й. Бескид, М. Карлін, Є. Кузькін, Л. Простебі, Н. Проць, І. Цимбалюк та ін. Разом із тим практичне втілення реформи бюджетної децентралізації в Україні вимагає подальшого зміцнення податкової бази місцевих бюджетів з метою формування фінансово спроможних територіальних громад. Метою

статті є аналіз стану наповнення місцевих бюджетів за рахунок загальнодержавних та місцевих податків і зборів, а також визначення резервів зміцнення податкової спроможності місцевого самоврядування. З 2015 р. перелік податкових надходжень до місцевих бюджетів значно розширився. Згідно з Бюджетним кодексом України, бюджети сіл, селищ, міст районного значення отримують повний обсяг надходжень від плати за землю (з 2015 р. набула статусу місцевого податку), 100 % податку на нерухоме майно, єдиного податку, збору за паркування автотранспорту, туристичного збору, плати за надання адміністративних послуг, податку на прибуток підприємств комунальної власності, рентної плати за користування надрами місцевого значення. Також ці бюджети отримали 25 % екологічного податку, 90 % коштів від продажу земель несільськогосподарського призначення та інші доходи. Новим видом місцевих доходів став акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів. З 2018 р. в місцевих бюджетах почало залишатися 5 % від рентної плати за добування нафти, газу та газового конденсату [2]. Значні переваги отримали ОТГ, бюджети яких було прирівняно до бюджетів міст обласного значення і районів. Крім зазначених податків вони одержують ще й 60 % ПДФО, трансферти з державного бюджету, а також інші доходи, у т. ч. кошти державного фонду регіонального розвитку. Власні доходи місцевих бюджетів демонструють позитивну динаміку, збільшуючися з кожним роком. У 2017 р., за попередніми підрахунками, їхній обсяг у цілому по Україні склав 192 млрд грн, що майже втричі більше ніж у 2014 р., тобто до початку бюджетно-податкової реформи [6]. Аналіз власних надходжень за чотирма ОТГ Харківської області, проведений Центром реформ при Мінрегіоні, демонструє значне збільшення обсягу власних надходжень на душу населення. Наприклад, у Роганській ОТГ цей показник зріс у 6 разів, що майже удвічі більше, ніж в середньому по Україні [6]. Слід констатувати, що законодавство закріпило значні можливості для наповнення місцевих бюджетів, однак викликом для місцевого самоврядування є

максимально повне використання наданих можливостей. Аналіз власних доходів місцевих бюджетів за 366 ОТГ у 2017 р. показав, що найвагомішими джерелами надходжень є ПДФО (56 %), плата за землю і єдиний податок (по 15 %), а також акцизний податок (близько 9 %). Дійсно, ПДФО, попри переспрямування його значної частки (а саме 25 %) до державного бюджету, продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом податкового ресурсу місцевих бюджетів. У 2017 р. від підприємств Харківської області надійшло більше 7 млрд грн ПДФО, що на 2,3 млрд грн більше, ніж у минулому році. За обсягом надходжень область посідає 3-тє місце в Україні після м. Київ та Дніпропетровської області, темп зростання ПДФО по області складає 147,4 % при середньому по Україні 137,5 %

Однак потенціал ПДФО як джерела наповнення бюджетного фонду ще до кінця не вичерпано. Поповнення цієї складової доходів гальмується значним рівнем тінізації доходів найманих працівників, неефективністю заходів з легалізації заробітної плати, а також неврегульованістю механізму сплати та зарахування ПДФО відокремленими підрозділами юридичних осіб. Слід виділити низку чинників, які негативно впливають на надходження ПДФО в області.

По-перше, це значні обсяги заборгованості із заробітній плати. На кінець року в області вони склали 224,5 млн грн, що зі ставкою податку 18 % означає недоотримання 30 млн грн до місцевих бюджетів. По-друге, низька заробітна плата на деяких підприємствах області, яка досить часто не досягає навіть мінімального рівня. На кінець року в Харківській області середня заробітна плата складала 7447 грн при середній по Україні – 8777 грн, тобто це приблизно 15-тє місце в рейтингу регіонів (Рівненська, Хмельницька, Миколаївська області мають вищі показники). 6 263 підприємства (27 % від загальної кількості їх) показують у статистичній звітності зарплату менше мінімального рівня. За цим показником Харківська область посідає місце “лідера” знизу, гірші показники лише в Чернігівській області. Підприємства

реального сектора економіки зазвичай не використовують схем мінімізації зарплати. Мінімізують заробітну плату здебільшого ті суб'єкти малого підприємництва, де працює незначна кількість працівників. У зв'язку з цим органи ДФС здійснюють перевірки, проводять роз'яснювальну роботу з керівниками підприємств, передають перелік таких підприємств до прокуратури, органів Держпраці тощо для вжиття відповідних заходів. У 2017 р. ДФС були перевірені 1 304 суб'єкти господарювання на предмет порушення трудового законодавства. Порушення було встановлено у 413, у результаті чого було донараховано до бюджету 227 млн грн ПДФО, ЄСВ і військового збору, а також легалізовано 902 найманих працівників [3]. Слід відзначити, що позитивний результат роботи ДФС полягає не в донарахуваннях доходів до бюджету, а в тому, що суб'єкти господарювання оформлюють трудові відносини з працівниками, виплачують офіційну зарплату, з якої перераховуються податки в бюджет.

На жаль, не всі громадяни, які, згідно з законом повинні подавати декларацію, так роблять. Це спричиняє недоотримання коштів до бюджету. В умовах неповної зайнятості, громадяни шукають додаткових можливостей отримання доходів. Як правило, це доходи з іноземним джерелом походження, від здачі в оренду квартир, надання низки послуг неподатковим агентам, продажу надлишків сільськогосподарської продукції тощо. Виявлення таких випадків не повинно непокоїти лише ДФС. Хто, як не місцева влада, знає про такі прецеденти на місцях. Тому в роботі з залучення таких громадян до декларування ДФС розраховує на допомогу місцевої влади. Їхнє спільне завдання, з одного боку, – наповнення дохідної частини бюджету, з іншого – дотримання рівних умов серед громадян стосовно сплати податків. Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку доля акцизного податку у власних доходах ОТГ склала близько 9 %.

У 2017 р. надходження від акцизного збору збільшилися на 16 млн грн [3]. Таке зростання пов'язано з більш жорстким контролем органами ДФС обігу

підакцизних товарів, проведенням камеральних перевірок із декларування акцизного збору суб'єктами господарювання, винесенням штрафних санкцій за порушення законодавства, проведенням роз'яснювальної роботи серед платників, що в сукупності підвищило рівень податкової дисципліни платників акцизного податку з реалізації.

Формування доходів власних бюджетів знаходиться у прямій залежності від того, наскільки ефективно органи місцевого самоврядування зможуть організувати весь комплекс робіт із запровадження та збирання місцевих податків і зборів, а також із мобілізації закріплених податків, таких як ПДФО, акциз та рентна плата. У цьому контексті необхідним є формування даних про податкову базу громади, що передбачає: проведення інвентаризації податкової бази та платників податків; запровадження повного обліку ресурсів громади (матеріальних, природних, земельних тощо); визначення “точок зростання” економічного потенціалу громади (створення нових підприємств, нових робочих місць, розвиток малого та середнього бізнесу тощо). Безумовно, існує низка зовнішніх перешкод – зволікання з вирішенням питання щодо розпорядження землями поза межами населених пунктів, недосконалість законодавства щодо оподаткування нерухомого майна тощо. Водночас є низка внутрішніх причин невикористання наявного потенціалу поповнення дохідної частини бюджету. Це є викликом для місцевої влади і потребує певних зусиль у сфері вдосконалення механізмів адміністрування, встановлення економічно обґрунтованих ставок місцевих податків і зборів, виявлення резервів у частині розширення бази оподаткування, створення сприятливих умов для розвитку бізнесового середовища.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1. Основні напрями податкової політики

Система оподаткування забезпечує фінансову основу держави, а також виступає основним інструментом реалізації соціально-економічної політики держави. Тому податкова політика та податкове регулювання має чітку цільову спрямованість на вирішення конкретних проблем і завдань.

Основним недоліком попередніх етапів розвитку податкової політики є недостатність розуміння ролі держави в регулюванні економічними процесами. Трансформаційна криза української економіки характеризувалася відсутністю: інституту приватної власності; вільної конкуренції; ефективного антимонопольного регулювання; дієвого механізму банкрутства, а також наявністю практики державного субсидування збиткових підприємств. В умовах цієї кризи було дуже складно віднайти саме ті заходи, застосування яких було б адекватним історичним умовам. Тому застосування стимулюючих заходів податкової політики без існування необхідних інститутів і за наявності неефективних інститутів можна вважати механічним перенесенням зарубіжного досвіду антикризових заходів.

Таким чином, податкова політика не була спрямована на реалізацію структурних завдань і завдань інноваційного розвитку. Вона не стала чинником економічного зростання, зокрема через активізацію підприємницької ініціативи та стимулювання інноваційного розвитку. Не маючи достатнього практичного досвіду і наукового обґрунтування реалізації податкової політики, Україна йшла шляхом експериментального пошуку доцільних варіантів податкової системи. Податкова система України поєднала в собі принципи двох податкових систем, найбільш характерних для світової практики – європейської

(обкладання обороту податком на додану вартість) та американської (прибутковий принцип оподаткування). Жорсткість української податкової системи визначена поєднанням обох зазначених систем із базовою метою – ліквідації дефіцитності бюджету.

В Україні ще не створена система оподаткування, яка відповідає сучасним ринковим відносинам. Тут прийнято один із найвищих рівнів оподаткування, який обґрунтовують як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. До об'єктивних причин належать: неможливість швидкого реформування відносин власності, комерціалізації охорони здоров'я, освіти, науки, культури, фінансування яких потребує значних коштів, необхідність зростання державних витрат на соціальний захист населення внаслідок зниження рівня життя під впливом інфляції та економічної кризи. Високий рівень оподаткування в умовах перехідної економіки зумовлений також значними витратами на ведення інвестиційної та соціальної політики.

До факторів суб'єктивного характеру можна віднести такі: повільність ринкових перетворень; помилки у проведенні податкової політики, що спричинили масове ухилення від сплати податків; зростання дефіциту державного бюджету, неефективні державні витрати та ін.

Найбільш оптимальною й ефективною в умовах України, мабуть, була б така податкова політика, яка б відповідала соціально орієнтованій моделі економіки. Податкова політика виступає інструментом регулювання соціально-економічного розвитку. Тому виникає необхідність визначення факторів, що мають вплив на податкову політику.

Податкова політика має бути сформована таким чином, щоб, з одного боку, забезпечувати виконання базової функції податків – фіскальної (забезпечення достатніх податкових надходжень, що необхідні для виконання державою її функцій), а з іншого – сприяти реалізації регулятивної функції податків з метою посилення впливу податкового механізму на процеси

відтворення. При визначенні ефективності здійснюваної податкової політики виділяють поняття етатизму – пріоритет інтересів держави над суспільством та обов'язків суб'єктів перед їх правами.

Як зазначає А. Крисоватий "...цілі, на досягнення яких направлена податкова політика, впливають на вибір методів її здійснення, тобто способів практичної реалізації".

Усі методи податкової політики соціального напрямку можна об'єднати в групи:

- 1) пониження або підвищення податкового навантаження на платників;
- 2) заміна одних способів і форм оподаткування іншими, введення нових або скасування існуючих податків;
- 3) зменшення або збільшення сфери впливу тих чи інших податків, або системи оподаткування в цілому;
- 4) запровадження або скасування податкових преференцій;
- 5) маніпулювання прогресивними та пропорційними прийомами оподаткування і введення диференційної системи податкових ставок.

При цьому, інструменти податкової політики – це саме ті важелі, за допомогою яких спрацьовують методи оподаткування і досягаються певні цілі податкової стратегії й тактики. До таких інструментів належать: податкові ставки, податковий кредит, податкові преференції і пільги, податкові стимули і санкції, податкова амністія і податкові канікули, формування податкової бази, встановлення об'єктів і суб'єктів оподаткування тощо.

Досліджуючи податки як засіб реалізації і підтримки загальної соціально-економічної політики, А. Аронов і В. Кашин виокремлюють дві моделі податкової політики: ліберально-обмежену і соціально-навантажену. Перша модель покликана реалізувати такі політичні пріоритети, як нарощування

виробництва товарів, зростання доходів населення за рахунок приватної ініціативи громадян. В межах моделі чітко дотримується граничний рівень податкових вилучень, надаються широкі інвестиційні пільги, обмежене втручання держави в господарську діяльність. Це породжує зниження соціальних пільг, а позитивними результатами такої політики визнаються стабільність національної валюти, експорт праці, обмеження зростання зовнішнього боргу. Подібну політику нині проводять країни південно-східної Азії, Індія, Китай, Бразилія, Мексика та інші.

Друга модель покликана сприяти реалізації таких завдань як підтримка споживчого попиту, високої частки експорту, експансії капіталу, забезпечення зайнятості та скорочення нерівності в розподілі доходів. Інструментами податкової політики є високі податкові ставки, насамперед по соціальних податках, усунення податкових перешкод для міграції капіталів, застосування ПДВ. Вона характерна для розвинених європейських країн, що орієнтовані на захист і розширення досягнутого рівня конкурентоспроможності економіки та підтримують високий рівень соціальних гарантій населення.

Узагальнюючим показником, що характеризує податкову систему в цілому, є показник обтяжливості. Так, за обтяжливістю для ведення бізнесу українська податкова система вже кілька років поспіль посідає передостаннє місце серед усіх податкових систем світу, поступаючись лише білоруській. Сукупне податкове навантаження в нашій державі майже вдвічі перевищує цей показник для групи країн, до яких належить Україна за рівнем ВВП на особу населення, та дискримінує власних товаровиробників порівняно з іноземними конкурентами.

Втім, обтяжливість податкової системи України визначається не так величиною податкових ставок, як складністю й нестабільністю вітчизняної системи податкового законодавства.

Не викликає сумніву й той факт, що через нагромадження податкових пільг набули розвитку тіньові схеми ухилення від оподаткування. В результаті пільгами користувались підприємства й галузі, що спроможні вийти із кризи й розвиватися й без довгострокового пільгового режиму оподаткування та які не є основою підвищення конкурентоспроможності національної економіки. А ринково орієнтовані підприємства, що потребують фінансової підтримки для освоєння нових ринків, технологій, продуктів, навпаки, змушені платити більшу частину податків. Крім того, вітчизняна практика засвідчує, що стимулювання шляхом надання податкових пільг призводить до значних зловживань при їх використанні.

Таки чином, необґрунтована з боку держави диференціація платників податків не забезпечує реалізації такого принципу оподаткування, як обов'язковість. “Сплачувати податки й помирати мусить кожний”, — писав американський науковець і політичний діяч Бенджамін Франклін. Недотримання основних принципів оподаткування, безперечно, знижує стимули до підвищення виробничої ефективності в пересічних платників податків, котрі позбавлені податкових пільг, можливості активно запроваджувати нововведення, призводить до нерівномірного розподілу податкового тягара, а отже, стримує розвиток конкуренції на ринку.

Проблема посилюється також нестабільністю податкового законодавства, зумовленою численними змінами й доповненнями до чинних нормативно-правових актів, зокрема щодо порядку сплати податків, зборів і обов'язкових платежів. Це, у свою чергу, ускладнює здійснення розрахунків зі сплати податкових платежів, веде до порушення податкового законодавства. Закони, які регламентують податкову систему в Україні, постійно змінюються з метою їх узгодження із процесами, що мають місце в житті суспільства, за відсутності єдиної податкової політики. А податкова політика, яка проводиться в державі, не має логічного обґрунтування макро- й мікроекономічних наслідків її

запровадження. Слід погодитись із авторитетним фахівцем з питань розвитку підприємництва і проблем оподаткування в Україні З. Варналієм, що за таких умов становище суб'єктів підприємництва є критичним: більшість із них не в змозі відстежити всі зміни, а тому не знають, що саме, коли та в якому порядку вони повинні платити.

Отже, суперечності в податковій сфері викликані наступними причинами:

- 1) надмірною централізацією бюджетних ресурсів;
- 2) штучним завищенням прогнозованих показників податкових надходжень до місцевих бюджетів, що не дає можливості виконувати витратні повноваження органам місцевої влади й порушує збалансованість місцевих бюджетів за доходами і видатками;
- 3) низьким рівнем забезпечення місцевих бюджетів власними доходами;
- 4) щорічним переглядом нормативів відрахувань від загальнодержавних податків на користь держави, що не дає змоги органам місцевої влади прогнозувати на перспективу власні доходи й не сприяє зацікавленості у нарощуванні власного податкового потенціалу;
- 5) неефективним перерозподільчим механізмом надання преференцій регіонам без урахування їхнього економічного розвитку та можливостей зі сплати податків, що не викликає зацікавленості у органів місцевої влади щодо збільшення податкових надходжень від власних джерел;
- 6) відсутністю об'єктивної оцінки податкоспроможності регіонів та рівнів їхнього економічного розвитку, що заважає ефективній реалізації регіональної бюджетно-податкової політики.

Введення ланки територіального управління на рівні соціально-економічних районів має ще один позитивний момент на шляху забезпечення регіонального розвитку і фінансової стійкості регіонів, а саме створення двох рівнів фінансового вирівнювання згідно із зарубіжним досвідом – центрального і регіонального, – та формування у них відповідних фондів: центрального – на рівні держави, регіонального – на рівні соціально-економічного району. Ці

фонди повинні формуватися за рахунок частини загальнодержавних податків і зборів, а також внесків територій з високим рівнем податкоспроможності [3, с. 70].

Таким чином, розв'язати існуючі проблеми податкової політики необхідно, послідовно реалізувавши стратегічні цілі реформування податкової системи України, шляхом: 1) підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу;

2) легалізації тіньового сектору; 3) активізації інвестиційних процесів в економіці; 4) розробки простих і зрозумілих податкових норм для суб'єктів господарювання; 5) скорочення витрат платників на нарахування і сплату податків та держави на їх адміністрування; 6) адаптації податкового законодавства України до законодавства ЄС; 7) створення умов для добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків;

8) запровадження інформаційно-аналітичної системи державної податкової служби в національному масштабі;

9) автоматизації процесів оподаткування із використанням сучасних технологій.

З метою формування раціональної податкової системи необхідно використовувати регулюючу функцію податкової системи у вигляді надання пільгового оподаткування, зробити пільги більш прозорими та підвищити їх стимулюючі і регулюючі властивості.

Пріоритетними завданнями податкової політики на 2018 рік є:

Удосконалення податкового законодавства шляхом внесення змін до Податкового кодексу України.

Мінімізація ризиків ухилення від сплати податків та спрощення адміністрування податків шляхом: удосконалення механізму протидії ухиленню від сплати податків та зменшенню податкових зобов'язань; розвитку електронних сервісів для платників податків, зокрема забезпечення повноцінного функціонування електронного сервісу "Електронний кабінет

платника податків”; ліквідації податкової міліції, створення оновленого органу протидії фінансовим злочинам (Служби фінансових розслідувань); наближення податкового законодавства України до законодавства ЄС шляхом внесення до Податкового та Митного кодексів України змін у частині податку на додану вартість, акцизного податку та мита; проведення переговорів з іноземними державами щодо міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування та внесення змін до діючих договорів з метою зменшення податкових перешкод для іноземних інвестицій та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи і капітал.

3.2. Шляхи оптимізації податкової системи України

Найбільш обговорюваними у 2016 р. були зміни щодо сплати єдиного соціального внеску та податку на доходи фізичних осіб, метою яких, на думку законотворців, була детінізація доходів працівників.

Так, у 2016 р. було встановлено значно зменшену єдину ставку нарахування ЄСВ у розмірі 22% до усіх видів доходів та скасовано відрахування працівника. Однак максимальна величина місячного доходу, на який тепер нараховується ЄСВ, збільшилася з 17-ти прожиткових мінімумів.

Таким чином, зменшення ставки ЄСВ найменшою мірою відчули підприємства, де заробітна плата працівників становить від 17-ти до 25-ти прожиткових мінімумів, оскільки база нарахування, попри зменшення ставки ЄСВ, збільшилася.

Базова ставка ПДФО застосовувалася в розмірі 18% усієї бази оподаткування, незалежно від її розміру (раніше застосовувалася ставка в розмірі 15% для заробітних плат менше ніж 10 мінімальних, 20% – більше).

При цьому базовий розмір податкової соціальної пільги (тобто суми, на яку платник податку при нарахуванні ПДФО має право зменшити розмір

заробітної плати як бази нарахування) зменшився удвічі – до 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи.

Отже, враховуючи загальне підвищення ставки ПДФО та зниження розміру соціальної пільги, збільшилося податкове навантаження ПДФО на платників податків із заробітною платою до 10 мінімальних. Таким чином, для вказаної категорії осіб скасування відрахувань ЄСВ та збільшення ПДФО приблизно врівноважили одне одного, а тому реформування значно не вплинуло на їх податкове навантаження.

Зменшення податкового навантаження відчули лише ті працівники, розмір заробітної плати яких складає більше ніж 10 мінімальних заробітних плат, оскільки, окрім скасування відрахувань ЄСВ, ставка ПДФО для них зменшилася з 20% до 18%.

Що стосується податку на прибуток підприємств, то ставка залишилася на рівні попереднього року та становила 18%. Основні зміни стосувалися адміністрування вказаного податку, а саме встановлення квартального звітного періоду для тих платників, які мають доходи понад 20 млн грн, та скасування авансових платежів з податку на прибуток.

Реформи податку на додану вартість стосувались системи бюджетного відшкодування. Було створено два реєстри з хронологічною системою відшкодування ПДВ: для платників, що відповідають критеріям, визначеним для автоматичного відшкодування сум податку, та для решти платників. Ініціатива створення публічних реєстрів для відшкодування ПДВ з поверненням узгоджених сум бюджетного відшкодування у хронологічному порядку, відповідно до черговості внесення заяв платниками податків, в цілому була сприйнята позитивно. Однак паралельне функціонування двох реєстрів викликало багато запитань. По-перше, така система ускладнює відстеження виплат по ПДВ; по-друге, вона порушує принцип рівності платників податків. Слід зазначити, що планується існування єдиного публічного реєстру для бюджетного відшкодування ПДВ.

Крім того, створення публічних реєстрів до кінця не вирішило питання підтвердження сум податкової до відшкодування, оскільки судових спорів про оскарження рішення податкової про завищення сум до відшкодування залишається значна кількість.

Окремо варто зупинитися на реформуванні транспортного податку у 2016 р. Так, у 2015 р. цей податок сплачувався за легкові автомобілі, які використовувалися до 5-ти років і мали об'єм циліндрів двигуна понад 3000 куб. см. Вже з початку 2016 р. транспортним податком оподатковувалися легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше ніж 5 років (включно), середньоринкова вартість яких становить 750 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

Варто згадати про прийняття у 2016 р. Закону України «Про внесення змін до підрозділу 5 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку ринку вживаних транспортних засобів». Цим законом тимчасово (до 31.12.2018 р.) встановлено зменшені ставки акцизного податку на легкові автомобілі, якщо вони вироблені після 01.01.2010 р., ввозяться для власного використання та лише один транспортний засіб протягом одного року. При цьому, за ініціативою Президента України, встановлені певні обмеження, а саме: у разі відчуження протягом 365 днів з дня реєстрації транспортних засобів, при ввезенні яких були застосовані зменшені ставки акцизного податку, платник податку зобов'язаний сплатити акцизний податок за такі транспортні засоби за загальними ставками.

Однак, незважаючи на великі очікування, через обмеження, закріплені вказаним законом, великий потік іноземних легкових авто та розмитнення їх за заниженими ставками поки що не спостерігається.

Також збільшились ставки податку для III та IV групи платників єдиного податку. Враховуючи наведене, можна дійти до висновку, що збільшення надходжень від платників податків до державного бюджету України, про яке звітує Державна фіскальна служба України, є наслідком, зокрема, загального

збільшення податкового навантаження на платників податків та підвищення цін на товари й послуги, що спричинене девальвацією національної валюти.

Незважаючи на те, що чинним податковим законодавством України задекларований принцип стабільності, сутність якого полягає в тому, що зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше ніж за 6 місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки, вже котрий рік основні зміни до Податкового кодексу на наступний рік приймаються лише наприкінці грудня поточного року.

Міністерство фінансів України підготувало проект спільно з народними депутатами, представниками бізнесу та експертами із задекларованою метою зменшити тиск на бізнес, створити умови для його розвитку.

Міністерство фінансів України акцентує увагу на таких основних змінах в результаті прийняття законопроекту:

- запровадження повноцінного електронного кабінету платника податків;
- введення податкових канікул для новостворених підприємств (на 5 років);
- запровадження Єдиного реєстру податкових консультацій;
- адміністрування всіх баз даних Міністерством фінансів України;
- прискорена амортизація на 2 роки для виробничого обладнання;
- єдиний публічний Реєстр заяв на бюджетне відшкодування ПДВ;
- запровадження механізму блокування реєстрації податкової накладної, яка підпадає під критерії ризиків;
- зупинення нарахування штрафів, звільнення від сплати місцевих податків, що врегулює питання сплати податків на території проведення АТО.

Іноземні системи прямого оподаткування мають апробовану часом практику становлення та розвитку на базі глибокого усвідомлення кожним платником податку свого конституційного обов'язку – сплати податків. Крім реформування основних податків в Україні велику увагу необхідно приділити способу надання податкової звітності. Адже впровадження нових механізмів звітування платників податків шляхом подання податкової звітності засобами

електронного зв'язку залишається для органів державної податкової служби одним із важливих напрямків поліпшення процесу обслуговування платників податків. Використовуючи такий формат подання звітності в Україні, можна уникнути черг, зекономити час та гроші. До того ж програмне забезпечення звітності автоматично виконує чимало спеціальних розрахунків та самостійно знаходить помилки. Саме із впровадженням у життя системи електронного документообігу наша держава наблизиться до світових економічних стандартів, адже більшість розвинутих країн світу давно відмовилася від паперового документообігу і віддала перевагу електронним деклараціям. Так, понад 60 країн використовують електронну форму звітності (США, Німеччина, Франція, Словаччина, Естонія, Ірландія, тощо). Отже, запровадження електронної звітності в Україні – це зниження затрат та поліпшення звітності платників податків, полегшення процедур, спрощення отримання та обробки звітності, безконтактний метод, який унеможливилоє зловживання у податковій сфері.

На думку Тимченко О.М. для обґрунтування пропозицій щодо реформи податкової системи необхідно враховувати:

1. Відповідно до Програми Президента показник ВВП на душу населення очікується на рівні 16000 \$ в 2020 році. Це навряд чи можливо, але в цьому контексті податки повинні бути надійними інструментами економічного розвитку.

2. Незважаючи на значення певних ключових показників, не існує ніяких реальних тактичних заходів по їх досягненню. Конституційна реформа не була завершена. Таким чином, державні функції не визначені точно, а тому неможливо встановити бюджетні витрати. Останні є основою для обґрунтування податкового тягара.

3. Існує нерівномірний розподіл ВВП в Україні.

4. В Україні існує високий рівень тіньових доходів, які не обкладаються прямими податками. Беручи до уваги низький рівень податкового контролю, досить важко виявити приховані доходи. Ось чому мають застосовуватися інші способи прихованого оподаткування доходів.

5. Основна увага уряду повинна бути зосереджена на оподаткуванні нерухомого майна і транспортному податку.

Враховуючи рекомендації, основними змінами в податковій системі України мають стати:

1. Встановлення податків. В сучасній податковій системі України і податкових системах пост-соціалістичних країн ЄС переважають непрямі податки, а саме ПДВ, який, на нашу думку, повинен залишатися домінуючим в Україні. Має бути збережена тенденція, коли податок на доходи фізичних осіб перевищує податок на прибуток. Але необхідно змінити структуру податку на доходи фізичних осіб. Оподаткування пасивних доходів має відбуватися за вищими ставками, ніж трудових доходів. При цьому доцільно зменшити загальне податкове навантаження на доходи фізичних осіб. Це буде стимулювати зростання попиту споживачів і, як наслідок, будуть зростати надходження з ПДВ. Також варто було б збільшити частку в доходах бюджету екологічного податку і податку на майно. Адже, обсяг майна відображає рівень індивідуального доходу. Якщо людина не платить ПДФО його доходи частково можуть бути оцінені шляхом справляння податку на майно.

2. Ставки і об'єкти оподаткування:

а) залишити основну ставку ПДВ без змін, 20%. Частка тіньових доходів (в Україні вона становить 60% від ВВП) витрачається на споживання, а тому було б справедливим, якщо кожна людина сплачувала б податок в казну пропорційно власним витратам. Але навіть в цьому випадку, принцип рівності не

реалізується: 7% ставка ПДВ на медичні товари має бути скасована, але під суворим контролем уряду над цінами;

б) в даний час ми маємо ситуацію, за умови зменшення купівельної спроможності споживачів підакцизних товарів, вживання алкоголю і тютюнових виробів в основному залишається на тому ж рівні. У такій ситуації будуть зростати незаконні поставки. Це, ймовірно, негативно вплине або на доходи бюджету, або на здоров'я людей. Але в той же час необхідно розширювати об'єкти акцизного оподаткування, наприклад, включивши до їх складу ювелірні вироби і дорогі годинники;

в) необхідно знизити ставки податку на прибуток з 18% до 15%, але в той же час повинна бути збережена спрощена система оподаткування для юридичних осіб, незважаючи на її відсутність в країнах ЄС;

г) доходи від трудової діяльності повинні оподатковуватися за єдиною ставкою, 15%, оскільки офіційна заробітна плата не дуже висока. Необхідно посилити навантаження на пасивні доходи: 15% на дивіденди і роялті. Крім того, має бути введена прогресивна шкала оподаткування доходів по депозитах. Частку податку на майно слід забезпечити на рівні не менше 1% від ВВП, так як цей податок повинен бути інструментом прихованого оподаткування доходів;

д) аналіз чинного законодавства в частині, що регулює стягування транспортного податку, дає підставу зробити висновок про можливість збільшення фіскального ефекту від цього податку, включивши до об'єктів оподаткування судна, вертольоти і літаки. Підводячи підсумок, зазначимо, що податки мають не зменшувати споживання і не стояти на перешкоді розвитку підприємницької діяльності в Україні; податкове навантаження повинно розподілятися рівномірно між платниками податків. Ці пропозиції розраховані на короткий період часу і спрямовані на поліпшення умов для економічного зростання.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Податкова політика має бути сформована таким чином, щоб, з одного боку, забезпечувати виконання базової функції податків – фіскальної (забезпечення достатніх податкових надходжень, що необхідні для виконання державою її функцій), а з іншого – сприяти реалізації регулятивної функції податків з метою посилення впливу податкового механізму на процеси відтворення. При визначенні ефективності здійснюваної податкової політики виділяють поняття етатизму – пріоритет інтересів держави над суспільством та обов'язків суб'єктів перед їх правами.

Таким чином, розв'язати існуючі проблеми податкової політики необхідно, послідовно реалізувавши стратегічні цілі реформування податкової системи України, шляхом:

- 1) підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу;
- 2) легалізації тіньового сектору;
- 3) активізації інвестиційних процесів в економіці;
- 4) розробки простих і зрозумілих податкових норм для суб'єктів господарювання;
- 5) скорочення витрат платників на нарахування і сплату податків та держави на їх адміністрування;
- 6) адаптації податкового законодавства України до законодавства ЄС;
- 7) створення умов для добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків;
- 8) запровадження інформаційно-аналітичної системи державної податкової служби в національному масштабі;
- 9) автоматизації процесів оподаткування із використанням сучасних технологій.

З метою формування раціональної податкової системи необхідно використовувати регулюючу функцію податкової системи у вигляді надання пільгового оподаткування, зробити пільги більш прозорими та підвищити їх стимулюючі і регулюючі властивості.

Резервом збільшення надходжень до бюджету ПДФО може стати декларування громадянами доходів. У 2017 р. 35,8 тис. громадян області задекларували свої доходи на загальну суму 3,5 млрд грн, з яких було сплачено понад 100 млн грн податків. Заслужовує на увагу те, що найбільш активними є мешканці сільської місцевості – ними були заповнені 27,5 тис декларацій (77 % загальної кількості), з яких сплачено 43 млн грн податків

Місцеві податки та збори є одним із дієвих механізмів формування ресурсного потенціалу органів місцевого самоврядування та джерелом соціального та економічного розвитку територій громад. Оскільки запровадження місцевих податків і зборів та встановлення розміру їх ставок (в межах повноважень, визначених Податковим кодексом) належить виключно до компетенції органів місцевого самоврядування, вони мають реальні можливості впливати на обсяги надходжень зазначених платежів до відповідних бюджетів. Відповідно, формування значної частини власних доходів місцевих бюджетів знаходиться у прямій залежності від того, наскільки ефективно органи місцевого самоврядування зможуть організувати весь комплекс робіт по запровадженню та мобілізації місцевих податків і зборів. Підвищення ролі місцевих податків і зборів та збільшення їх частки у власних доходах місцевих бюджетів є одним із пріоритетних завдань для органів місцевого самоврядування. Це, в свою чергу, сприятиме посиленню фінансової стійкості та самостійності місцевих бюджетів, ефективності використання наявного фіскального потенціалу відповідних територій і, як наслідок, покращання рівня та якості послуг, що надаються жителям громад.

Іноземні системи прямого оподаткування мають апробовану часом практику становлення та розвитку на базі глибокого усвідомлення кожним

платником податку свого конституційного обов'язку – сплати податків. Крім реформування основних податків в Україні велику увагу необхідно приділити способу надання податкової звітності. Адже впровадження нових механізмів звітування платників податків шляхом подання податкової звітності засобами електронного зв'язку залишається для органів державної податкової служби одним із важливих напрямків поліпшення процесу обслуговування платників податків. Використовуючи такий формат подання звітності в Україні, можна уникнути черг, зекономити час та гроші. До того ж програмне забезпечення звітності автоматично виконує чимало спеціальних розрахунків та самостійно знаходить помилки. Саме із впровадженням у життя системи електронного документообігу наша держава наблизиться до світових економічних стандартів, адже більшість розвинутих країн світу давно відмовилася від паперового документообігу і віддала перевагу електронним деклараціям. Так, понад 60 країн використовують електронну форму звітності (США, Німеччина, Франція, Словаччина, Естонія, Ірландія, тощо). Отже, запровадження електронної звітності в Україні – це зниження затрат та поліпшення звітності платників податків, полегшення процедур, спрощення отримання та обробки звітності, безконтактний метод, який унеможливилоє зловживання у податковій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Л. Податкові системи зарубіжних країн / В. Л. Андрущенко, О. Д. Данілов; за загальн. ред. М. Я. Азарова. – К. : „Видавничий дім „Комп’ютерпрес”, 2004. – 240 с.
2. Адаменко І. П. Фінансова політика в системі соціально-економічного розвитку суспільства // Бізнес Інформ. – 2016. – №3. – С. 188–192.
3. Білюк А. В. Роль податків у формуванні доходів окремих секторів економіки / А. В. Білюк // Економіка та держава. – 2008. – №3. – С. 45-46.
4. Блакита Г.В. Механізм дії та проблеми відшкодування ПДВ / [Г.В. Блакита, О.М. Дзюба] // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. — 2012. — № 47. — 266–273 с.
5. Бондаренко Г. І. Оподаткування фізичних осіб : [навчальний посібник] / Г. І. Бондаренко, О. Д. Данілов, С. І. Лекарь, В. І. Зайцев, В. С. Нестеренко – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 248с.
6. Бюджетний кодекс України : [затв. Верховною Радою України 8 липня 2010 року N 2456-VI] // Голос України від 04.08.2010. – № 143.
7. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки: монографія / І.Я. Чугунов, М.Д. Пасічний, Т.І. Крикун та ін.; за заг. ред. І.Я. Чугунова. – К.: Глобус-Пресс, 2018. – 352 с.
8. Бюджетно-податкова політика України в умовах децентралізації [Текст] : монографія / [О. Ю. Бобровська та ін.] ; за заг. ред. О. Ю. Бобровської, Т. А. Крушельницької ; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. - Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2016. - 163 с.
9. Вітлінський В. В. Аналіз діяльності податкової системи України. / В. В. Вітлінський, А. В. Скрипник // Фінанси України. – 2005. – №12. – С. 19-31.

10. Вите О. Т. Влияние перераспределения семейных доходов через государственный бюджет на каждый семейный бюджет [Електронний ресурс] / Вите О. Т. – Режим доступу : <http://liberty-belarus.info/> від 12.05.2006.
11. Вишневський В. Податкова політика та економічна теорія. / В. Вишневський – Економіка України. – 2007. – №9. – С. 4-21.
12. Гаврилюк Р. Юридична конструкція податку. / Р. Гаврилюк // Право України. – 2006. – № 4. – С. 113–117.
13. Гайдуцький П. Зростання економіки і добробуту людей : пошук оптимальних пропорцій. / П. Гайдуцький // Урядовий кур'єр. – 2007. – №65 (13 квітня). – С. 5.
14. Гринкевич С. С. Фіскально-економічна політика в перехідних умовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.02.03 / С. С. Гринкевич; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2004. – 20 с.
15. Демиденко Л. М. Оподаткування доходів громадян : досвід США та України. / Л. М. Демиденко // Фінанси України. – 2005. – №9. – с. 30-33.
16. Демиденко Л. М. Удосконалення прямого оподаткування у напрямку інтеграції в ЄС. / Л. М. Демиденко – Фінанси України. – 2000. – №4. – С. 124-128.
17. Державний комітет статистики України. Про соціально-економічне становище України за січень-березень 2008 року. // Економіст. – 2008. – №4. – С. 6-20.
18. Державні фінанси в розвиткових та перехідних країнах : Зб. есеїв на честь Рич. Берда / [Р. Ткачук (пер. з англ.); Х. Мартинес-Васкес, Д. Ами (упоряд.); Л. Сльченко-Сюйва (Наук. ред.)]. – К. : К.І.С., 2006. – 400 с.
19. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я.Чугунов, А.В.Павелко, Т.В.Канєва та ін.; за заг.ред. А.А.Мазаракі. – К.:Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2015. – 376 с.
20. Дроздова Д. Обговорюємо закон про податок з доходів фізичних осіб. / Д. Дроздова // Все про бухгалтерський облік. – 2003. – №99. – с.3.

21. Дроздовська О. С. Щодо запровадження оподаткування спадщини та подарунків в Україні / О. С. Дроздовська, Л. Б. Райнова // Фінанси України. – 2006. – №10. – С. 40-48.
22. Економічна енциклопедія : У трьох томах. Т3. / [редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.] – К. : Видавничий центр „Академія”, 2002. – 952 с.
23. Жеревчук Ю. В. Аналіз сучасної системи оподаткування доходів фізичних осіб / Ю. В. Жеревчук : збірник тез доповідей та виступів V всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів [„Актуальні проблеми економічної системи України”], (м. Черкаси, 15 листопада 2008 р.) / Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси : ЧДТУ, 2008. – С. 106–109.
24. Жеревчук Ю. В. Пільговий механізм прибуткового оподаткування в Україні : проблеми та шляхи розв’язання. / Ю. В. Жеревчук // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України. – 2007. – №1 (36). – С. 109-115.
25. Жеревчук Ю. В. Роль податку на прибуток в стимулюванні інноваційної діяльності / Ю. В. Жеревчук : матеріали науково-практичної конференції [„Бюджетно-податкові чинники активізації розвитку фінансових ринків та фінансового посередництва”], (м. Ірпінь, 27-28 березня 2008 р.) / Національний університет ДПС України. – Ірпінь : НУДПСУ, 2008. – С. 372-373.
26. Жеревчук Ю. В. Сучасні тенденції в прибутковому оподаткуванні. / Ю. В. Жеревчук // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії : Збірник наукових праць. Вип. 1 (10) : Економічні науки. – Чернівці, 2008. – С. 334-342.
27. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник. / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк – Львів : Вид-цтво Нац. унів-ту „Львівська політехніка”, 2005. – 714с.
28. Загорский В. С. Оценка структурных сдвигов налоговой системы Украины. / В. С. Загорский // Налогообложение : проблемы науки и практики :

монографія / Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2006. – С. 28-42.

29. Загорський В. Податки для конкурентоспроможної економіки. / В. Загорський // Дзеркало тижня. – 2006. – № 17 (596) Субота, 29 квітня – 12 травня.

30. Затонацька Т. Г. Підходи до аналізу фіскальної політики України (1998-2004 роки) / Т. Г. Затонацька, А. В. Савицький // Фінанси України. – 2006. – №2. – С. 91-100.

31. Иванов Ю. Б. Налогообложение доходов физических лиц : проблемы реформирования регулирующих механизмов социального характера. / Ю. Б. Иванов // Налогообложение: проблемы науки и практики : монография / Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2006. – С. 157-175.

32. Иванов С. Основні принципи та напрями вдосконалення податкової системи України: методологічний аспект. / С. Иванов, А. Ковальчук // Банківська справа. – 2006. – №4. – С. 46-55.

33. Иванов Ю. Б. Оцінка рівня розвитку оподаткування та його взаємозв'язок з рівнем соціально-економічного розвитку регіону. / Ю. Б. Иванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискиба // Фінанси України. – 2005. – №12. – с. 6-17.

34. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації/ В.Р.Сіденко,М.І.Скрипниченко,В.С.Пономаренко, І.Я.Чугунов та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. К.:Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. 648 с.

35. Ісаєва Н. К. Організаційно-правові засади реалізації податкової політики держави / Н. К. Ісаєва // Держава і право. Юридичні і політичні науки. - 2013. - Вип. 61. - С. 425-429.

36. Квасовський О. Р. Проблеми наукової систематизації принципів оптимального оподаткування / О. Р. Квасовський // Фінанси України. – 2006. – № 2. – С. 101-112.
37. Кігель В. Регресивна система оподаткування насправді прогресивна. / В. Кігель – Віче. – 2006. – №7-8. – С. 51.
38. Кізима А. Я. Податковий менеджмент : навч.-метод. посібник. – А.Я. Кізима – Тернопіль : Астон, 2002. – 166с.
39. Козарезенко Л. В. Податкова політика розвитку людського потенціалу / Л. В. Козарезенко // Економіка та держава. – 2016. – № 5. – С. 26-31.
40. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность. / Д. И. Кокурин – М. : Экзамен, 2001. – 576 с.
41. Коляда Т. А. Особливості фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в умовах інтеграції. / Т. А. Коляда, І. Є. Чуркіна // Фінанси України. – 2008. – №6. – С. 70-76.
42. Корнус В. Г. Удосконалення прибуткового оподаткування громадян в Україні. / В. Г. Корнус // Фінанси України. – 2005. – №10. – с. 19-27.
43. Крисоватий А. І. Податкова політика України : концептуальні засади теорії та практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : 08.04.01 / КНЕУ / А. І. Крисоватий. – К., 2006. – 20 с.
44. Крисоватий А. Моніторинг реалізації податкової політики України. / А. Крисоватий // Вісник ТДЕУ. – 2006. - №1. – С. 25-31.
45. Крючкова Н.М. Податкова політика в системі макроекономічного регулювання: Монографія / Н.М. Крючкова. – Одеса: Астропринт, 2011. – 190 с.
46. Лисяк Л.В. Роль і значення державного боргу в грошово-кредитній та податковій політиці України / Л.В. Лисяк // Світ фінансів. – 2016. – Вип.1. – С.16-26.
47. Лисяк Л.В. Політика фіскальної консолідації в Україні як інструмент стабілізації державних фінансів / Л.В. Лисяк // Електронний

ресурс]// Ефективна економіка. – 2015. – №8. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

48. Лисяк Л., Сук М. Податкова політика розвинених країн та можливості її адаптації в Україні. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Вип. 15. С. 217-221.

49. Литвин В. В. Теоретичні підходи до дослідження ефективності реалізації регіональної податкової політики в Україні //Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – №. 10. – С. 79-81.

50. Луніна І. О. Шляхи мінімізації впливу фінансової кризи на бюджет України. / І. О. Луніна, В. В. Баліцька, О. В. Короткевич, Н. Б. Фролова // Фінанси України. – 2008. – №12. – С. 22-32.

51. Лютий І. Концепція реформування податкової системи України та конкурентоспроможність національної економіки / І. Лютий, В. Тропіна // Економіка України. – 2007. – №8. – С. 19-27.

52. Макконнелл К. Р. Економікс. / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю – М., 1992. – Т.1. – 486 с.

53. Максимова Н. О. Оподаткування підприємств : [навч. посібн]. / Н. О. Максимова – Суми : Довкілля, 2006. – 332 с.

54. Малишків О. Облік податку на прибуток : бухгалтерський чи податковий? / О. Малишків // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. –№3. – С. 43-47.

55. Маркович Г. Формування місцевих бюджетів на 2018 рік. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/6634>.

56. Маркуц Ю.І., Гусаревич Н.В. Ефективність формування доходів бюджету в умовах економічних перетворень. Економіка та держава. 2018. № 8. С. 31–34.

57. Мельник В. М. Обмежувальна та стимулювальна роль податків. / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2006. – №1. – с. 31-37.

58. Мельник В. М. Управління податкоспроможністю суб'єктів господарювання: [навч. посіб]. / В. М. Мельник / Держ. податкова адмін. України; Академія держ. податкової служби України. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. – 116 с.
59. Мельник В. М. Фіскальна ефективність податку з доходів фізичних осіб в Україні : можливості зростання / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2007. – №12. – С. 38-48.
60. Мельник П.В. Напрями розвитку податкової політики України // – 2016. – С. 134.
61. Мельник П. В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці : [монографія]. / П. В. Мельник. – Ірпінь, Академія державної податкової служби України, 2001. – 362 с.
62. Накай А. Реформування податку з доходів фізичних осіб у контексті вимог сталого розвитку. / А. Накай. // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2004. – №3 (25). – с. 78-83.
63. Налогообложение : теории, проблемы, решения / В. П. Вишневский, А. С. Веткин, Е. Н. Вишневская и др.; под общ. ред. В. П. Вишневого. – Донецк : ДонНТУ, ИЭП НАН Украины, 2006. – 504 с.
64. Онишко С. В. Сучасний стан і проблеми формування податкової політики в Україні. / С. В. Онишко, С. В. Онишко // тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції [„Фінансові ринки та інститути”], (м. Харків, 7-8 грудня 2007 р.) / Харківський національний економічний університет. – Т.2. – Харків : „ИНЖЕК”, 2007. – С. 94-97.
65. Опарин В. М. Проблемы гармонизации налоговой системы Украины. / В. М. Опарин // Налогообложение: проблемы науки и практики : [монография] / Научно-исследовательский центр промышленных проблем развития НАН Украины; Харьковский национальный экономический ун-т. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2006. – С. 62-89.

66. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навчальний посібник. / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ, 2001. – 240с.
67. Оподаткування в Україні [Текст] : навч.посібник/ Н. М. Дєєва, Н. І. Редіна, Т. О. Дулік ; ред. : Н. І. Редіна. -К.: ЦУЛ, 2010. -544 с.
68. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
69. Офіційний сайт Державної податкової служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.sta.gov.ua
70. Паєнтко Т. В. Гармонізація прибуткового оподаткування. / Т. В. Паєнтко // Фінанси України. – 2005. – №3. – С. 37-43.
71. Паєнтко Т. В. Прибуткове оподаткування та напрями його оптимізації в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 / Т. В. Паєнтко; Нац. акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2006. – 19 с.
72. Парнюк В. Пряме оподаткування витрат фізичних осіб на споживання / В. Парнюк // Економіка України : науковий журнал / Мін. економіки України; Мін. фінансів України та НАНУ. – Київ, 2009. – № 9 (574). – С. 28-39.
73. Пасічний М.Д. Податкова політика країн ОЕСР. Світ фінансів. 2018. № 1. С. 127–138.
74. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал місцевого економічного розвитку. / Ю. В. Пасічник / Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Острог : Видавництво НаУ „Острозька академія”, 2006. – Вип..8. – Ч.1. – С. 237-244.
75. Печуляк В. Оподаткування фізичних осіб в Україні в контексті сучасної податкової політики. / В. Печуляк. // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2003. – №4 (22). – с. 70-77.

76. Простебі Л. І. Реформування інституту місцевих податків і зборів у контексті підвищення надходжень місцевих бюджетів // Економіка і суспільство. 2016. № 2. С. 589–593.
77. Податки : [учбовий посібник] / В. В. Буряковський та ін. – Дніпропетровськ : Пороги, 1998. – 642с.
78. Податкова політика України : навч. посіб. / П.В. Мельник, З.С. Варналій, Л.Л. Тарангул [та ін.] ; за ред. П.В. Мельника. – К.: Знання України, 2011. – 505 с.
79. Податкова система України : [підручник] / В. М. Федосов, В. М. Опарін, Г. О. П'ятаченко та ін.; за ред. В. М. Федосова. – К. : Либідь, 1994. – 464 с.
80. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
81. Податкове регулювання доходів фізичних осіб. / С. В. Каламбет, В. В. Буряковський, О. О. Кухарева. – Д. : Наука і освіта, 2005. – 130с.
82. Податкове регулювання підприємницької діяльності / П. А. Лайко., Р. П. Жарко. – К. : ННЦ „Інститут аграрної економіки”, 2007. – 254с.
83. Податковий кодекс України. – К.: ДП “ІВЦ ДПА України”, 2010. – 336 с.
84. Про податок з доходів фізичних осіб : закон України [прийнято Верховною Радою України 22 травня 2003 р. №889–IV]. // Все про бухгалтерський облік. – 2003. – 397. –С. 4–18.
85. Ревун В. І. Про реформування й модернізацію податкової системи. / В. І. Ревун. // Фінанси України. – 2006. – №6. – С. 27–34.
86. Римарська Р. Лінійний податок: причини популярності, економічні засади та потенційні обмеження. / Р. Римарська. // Економіст. – 2007. – №12. – С. 56-59.

87. Скрипник А. В. Сучасні підходи до визначення рівня оподаткування фізичних осіб. / А. В. Скрипник, Г. Г. Гендлер // Наукові записки. Том 44. Економічні науки. – 2005. – С. 21-25.
88. Скрипник А. В. Фактори ризику виконання планових показників бюджету України. / А. В. Скрипник, Т. М. Паянок // Фінанси України. – 2008. – №6. – С.31-44.
89. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. // Вступит. стаття и коммент. В.С. Афанасьева. – М. : Соцекгиз, 1962. – 718 с.
90. Современный толковый налоговый словарь / А. В. Началов (сост.); А. Э. Сердюков (ред.). – М. : ООО ИИА „Налог Инфо”, 2006. – 474 с.
91. Соколовська А. Визначення категорії „податкова пільга” та його практичне значення. / А. Соколовська, І. Луніна. // Економіка України. – 2005. – № 9. – с. 21-30.
92. Соколовська А. М. До стратегії реформування податкової системи України: [Електронний ресурс]. / А. М. Соколовська – Режим доступу : www.zn.kiev.ua
93. Соколовська А. М. Методологічні та методичні аспекти визначення податкового навантаження на працю, капітал і споживання. / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2008. – №1. – С. 65-76.
94. Соколовська А. М. Основи теорії податків : [навчальний посібник]. / А. М. Соколовська. – К. : 2010. – 326 с.
95. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні у контексті її впливу на розвиток економіки. / А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2006. – №9. – С. 65-81.
96. Соколовська А. М. Податкова система держави : теорія і практика становлення. / А. М. Соколовська. – К. : Знання-прес, 2004. – 454 с.

97. Субботович Ю. Л. Податок з доходів фізичних осіб у формуванні доходної частини місцевих бюджетів / Ю. Л. Субботович // Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С.78-83.
98. Тарангул Л. Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика) [монографія] / Л. Л. Тарангул / Державна податкова адміністрація України; Академія ДПС України. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2003. – 286с.
99. Тарангул Л. Л. Удосконалення податкової політики у контексті соціально-економічного розвитку регіонів. / Л. Л. Тарангул. // Фінанси України. – 2004. – №6. – С.8-16.
100. Фрадинський О.А. Основи оподаткування [Текст]: навч.посібник/ О. А. Фрадинський. -Львів: Новий світ-2000, 2010. -344 с.
101. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Бюджетно-податкова політика економічного розвитку. Науковий вісник Полісся. 2018. № 1 (13). Ч. 1. С. 54-61.
102. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень //Вісник КНТЕУ. – 2014. –№ 4. – С. 79–91.
103. Шабліста Л. М. Податки як засіб структурної перебудови економіки. / Л. М. Шабліста. – К. : Інститут економіки НАН України, 2000. – 217 с.
104. Швабій К. І. Оподаткування доходів населення: проблеми науки та практики [монографія]. / К. І. Швабій. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2009. – 296 с.
105. Швабій К. І. Податок з доходів фізичних осіб : проблеми та перспективи. / К. І. Швабій //Вісник податкової служби України. – 2010. – №6 [електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www.visnuk.com.ua](http://www.visnuk.com.ua).
106. Шевчук І. В. Механізм оподаткування доходів фізичних осіб в ринкових умовах : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08 / І. В. Шевчук; Національний аграрний університет. – К., 2008. – 182 с.

107. Шлафман Н.Л. Волохова М.П. Реформування податкової системи України в контексті адаптації досвіду розвинених країн. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2014. - №3. – с. 176-182.
108. Юшко С.В. Спрощена система оподаткування для фізичних осіб – підприємців: історія й перспективи застосування / С.В. Юшко // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 38–46.
109. Яроцька Т. Р. Податкова база при оподаткуванні доходів фізичних осіб в Україні. / Т. Р. Яроцька. // Фінанси України. – 2005. – №10. – с. 28-33.

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні заходи держав у сфері податкової політики після фінансової кризи

Захід	Країни, які його застосовують
<i>Фінансова допомога підприємствам</i>	
Прискорене повернення ПДВ	Франція
Зниження ставки ПДВ	Великобританія
Звільнення від податку на прибуток (на нові інвестиції, дослідження) або його зменшення	Франція, США, Великобританія, Німеччина, Російська Федерація, Індонезія, Канада, Південна Корея
Зниження внесків на соціальне страхування для роботодавців	Німеччина
Податковий кредит	США
Розстрочка податків	Великобританія, Російська Федерація
Прискорена амортизація	Російська Федерація, США, Німеччина, Франція
Пільги в податку на нерухомість	Великобританія
Податкові пільги окремим галузям	США, Японія, Російська Федерація, Китай
Стимулювання споживання продукції того чи іншого сектору (податкові пільги, прямі доплати, держзакупівлі)	Великобританія, Німеччина, Франція, Китай, Російська Федерація, Бразилія
Митно-тарифний захист	Російська Федерація
Субсидування	Китай
Зниження податків для малого та середнього бізнесу	Російська Федерація, США, Франція, Чилі
Зниження експортного мита для торгівельних фірм	Російська федерація
Зниження експортних цін, податкові пільги для експортерів	Китай
<i>Захист для домогосподарств</i>	
Зниження ставки ПДВ	Великобританія
Збільшення одноразових виплат сім'ям у зв'язку з кризою	США, Японія, Великобританія, Німеччина, Італія, Чилі, Австралія, Франція
Збільшення інших соціальних виплат (пенсії, на дітей, медичне страхування)	США, Великобританія, Німеччина, Франція, Чилі, Австралія
Збільшення розміру пільг	США, Великобританія, Німеччина
Податковий кредит	США, Великобританія
Зниження податків	США, Великобританія, Німеччина, Канада, Індонезія, Італія
<i>Наповнення бюджету</i>	
Запозичення	Франція, Великобританія, Німеччина, Японія
Зростання акцизного збору на алкоголь та тютюнові вироби	Великобританія
Зростання податку на споживання	Японія
Зростання податків на доходи (для багатих громадян)	Великобританія
Зростання внесків на страхування для працівників та роботодавців (для високооплачуваних працівників)	Великобританія
Зростання податків на автомобілі, що не відповідають екологічним нормам	Великобританія
Випуск державних облігацій (для фінансування заходів економічного стимулювання)	Китай

Динаміка доходів Державного бюджету України за 2006-2017 роки

Рік	Доходи державного бюджету, млн. грн.	
	план	факт
2010	249 251,58	240 615,24
2011	313 431,88	314 616,87
2012	383 037,60	346 053,96
2013	359 982,92	339 226,90
2014	377 662,01	357 084,24
2015	532 018,61	534 694,81
2016	631 527,19	616 283,22
2017	796 844,90	793 441,85

Додаток В

Аналіз структури доходів Державного бюджету України

у 2013-2017 рр., %

Показник	Роки					Темп приросту у 2017 р. порівняно з 2013 р., %
	2013	2014	2015	2016	2017	
Податкові надходження	77,46	78,46	76,58	81,76	79,04	2,04
Неподаткові надходження	21,48	19,14	22,44	16,82	16,21	-24,54
Інші доходи	0,59	1,80	0,40	0,74	4,00	582,62
Всього	99,53	99,41	99,41	99,32	99,25	-0,28
Міжбюджетні трансферти	0,47	0,59	0,59	0,68	0,75	58,58
Разом	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0

Аналіз структури доходів місцевих бюджетів України

у 2013-2017 рр., %

Показник	Роки					Абсолютне відхилення, у 2017 р. порівняно з 2013 р., +,-	Темп приросту у 2017 р. порівняно з 2013 р., %
	2013	2014	2015	2016	2017		
Податкові надходження	41,26	37,69	33,36	40,12	40,03	-1,23	-2,97
Неподаткові надходження	5,49	5,29	6,84	5,97	5,17	-0,31	-5,73
Інші доходи	0,84	0,65	0,72	0,54	0,50	-0,34	-40,17
Всього	47,58	43,63	40,91	46,63	45,71	-1,88	-3,95
Міжбюджетні трансферти	52,42	56,37	59,09	53,37	54,29	1,88	3,58
Разом	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	0

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності

Суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності		Ставки податку, умови звітування та сплати
1 група	• Фізичні особи-підприємці • Не використовують працю найманих осіб • Обсяг доходу ≤ 300 тис. грн на рік • Здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадження господарської діяльності з надання побутових послуг населенню	• До 10% розміру ПМ * • Звітний період – календарний рік • Сплата податку проводиться шляхом здійснення авансового внеску не пізніше 20-го числа поточного місяця • Термін подання декларації – протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного року
2 група	• Фізичні особи-підприємці • Не використовують працю найманих осіб або кількість найманих працівників не перевищує 10 осіб • Обсяг доходу $\leq 1,5$ млн грн на рік • Здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства	• До 20% розміру МЗП ** • Звітний період – календарний рік • Сплата податку проводиться шляхом здійснення авансового внеску не пізніше 20-го числа поточного місяця • Термін подання декларації – протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного року
3 група	- Фізичні особи-підприємці, юридичні особи • Не використовують працю найманих осіб або кількість найманих працівників не обмежена • Обсяг доходу ≤ 5 млн грн на рік	• 3% доходу – у разі сплати ПДВ • 5% доходу – у разі включення ПДВ до складу єдиного податку • Звітний період – календарний квартал • Термін подання декларації – протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу (півріччя) • Термін сплати – протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації за звітний квартал

4 група	С/г товаровиробники, у яких частка с/г товаровиробництва за попередній звітний рік становить не менше 75%. Об'єктом оподаткування є площа с/г угідь та/або земель водного фонду. Базою оподаткування є нормативна грошова оцінка 1 га с/г угідь з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного за станом на 1 січня звітного року. Податок сплачується щоквартально у таких розмірах від річної суми: • у I кварталі – 10% • у II кварталі – 10% • у III кварталі – 50% • у IV кварталі – 30%	Звітний період – календарний рік Розмір ставок податку з 1 га (у відсотках бази оподаткування): • 0,95% – для ріллі, сіножатей і пасовищ • 0,57% – для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях • 0,57% – для багаторічних насаджень • 0,19% – для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях • 2,43% – для земель водного фонду • 6,33% – для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритего ґрунту
---------	---	---